

EVELINA UMEK

Bili so mentorji

Erika Jazbar

*Raziskovanje Franceta Balantiča
in zamolčanih avtorjev
je zgodba v zgodbi*

POGOVOR S PROF. FRANCETOM PIBERNIKOM

ZAMUJENE PRILOŽNOSTI
SE NE PONAVLJAJO

KOMENTAR

Jože Bajzek – Uvodnik

POČITNICE SO PRILOŽNOST ZA STARŠE

19.8.1913 – 27.9.1999

KAZALO

Jože Bajzek: Počitnice so priložnost za starše	1
Zamujene priložnosti se ne ponavljajo	2
Darinka Kozinc: Biseri	3
Peter Merkù: Moje življenje v Nemčiji (XLIII)	6
Evelina Umek: Bili so mentorji	9
Pod črto: Na Kras ali na Cavano?	11
Mojca Polona Vaupotič: Ivana Kobilca skozi paleta življenja in dela (2)	12
Erika Jazbar: Raziskovanje Franceta Balantiča in zamolčanih avtorjev je zgodba v zgodbi	15
Mira Cencič: Duhovniki v tomajski fari (2)	22
Pod črto: Pretresi v slovenski cerkvi	24
Antena	25

Repentabor

*En kraj je, kjer pozabiš ječo časa:
Repentabor, naročje Krasa.*

*Beli kamni, zelen grmičja,
grenko sveži duh bodičja
in slavčki, slavčki, slavčki.*

*Poletni oblaki visijo nad doli,
v daljni bliščobi gori Tomaj –
kadar oči zamegli mi svet,
vrnem se v tisti sijaj.*

SLIKA NA PLATNICI: Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta, ki letos praznuje petdesetletnico, je priredila svoj tradicionalni poletni seminar za pevce, zborovodje in organizatorje v Lendavi v Prekmurju od 4. do 10. avgusta. Na posnetku je skupina udeležencev tečaja pred znamenito Plečnikovo cerkvijo v Bogojini (foto Maver).

Uredništvo in uprava:
ul./via Donizetti 3, 34133, Trst/Trieste, Italia (EU)
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič
Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne
21.4.1999 pod številko 114276. Vpisana v se-
znam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI (Zveze italijanskega
periodičnega tiska)
Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne
6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Grafika Soča d.o.o. – Nova Gorica
Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Erika Jazbar, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Jernej Šček, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silviya Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Namac, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sierco, Marko Tavčar, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €. Celoletna naročnina za Italijo in druge države 30,00 €; po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika – Trst. Na banki: Zadrúžna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916; SWIFT: CCTSIT2TXXX).

Jože Bajzek

Počitnice so priložnost za starše

Ponovno so se pričele šolske počitnice, ki se jih vsi učenci vedno zelo veselijo. Ne vem, če se tega enako veselijo tudi vsi njihovi starši. Za nekatere starše čas počitnic predstavlja veliko breme in komaj čakajo, da se spet prične šola, ker so v času obveznega šolskega pouka manj zaskrbljeni za svoje otroke.

Večkrat se sprašujemo, zakaj je danes starševstvo postalo tako težko ali vsaj težje, kot je to bilo nekoč? Nekaj je narobe, saj starševstvo ne bi smela biti tako težka naloga. Imamo stoletne in tisočletne izkušnje, ko je starševstvo pomenilo nekaj običajnega. Iz tega zelo konkretnega in realnega življenja izhaja ogromno izkušenj.

Razni strokovnjaki zatrjujejo, da je danes starševstvo postalo težje, kot je bilo nekoč, ne glede na to, da imamo danes toliko pripomočkov in knjig o tem, kako vzgajati otroke. V preteklosti ni bilo toliko strokovnjakov o družinski vzgoji, kot jih je danes. Vedno so pripravljene razložiti, kako naj ravnamo v kakršnikoli družinski situaciji. Nikoli nismo imeli na razpolago toliko informacij o vzgoji otrok, kot jih imamo danes, in nikoli družine niso imele tako malo otrok, kot jih imajo danes. Kljub vsemu temu imajo danes starši večje težave in probleme z vzgojo svojih otrok, kot so jih imeli njihovi starši ali stari starši v preteklosti.

Pri vsem tem se vedno bolj izgublja nekaj naravnega. Kaj je tisto, kar kljub vsem pripomočkom, strokovnjakom in informacijam povzroča današnje starševstvo tako težavno? Ali če bi obrnili to vprašanje, kaj je tisto, kar otrokom omogoča, da jih je lažje vzgajati?

Naj naštejemo samo nekatere stvari, ki pripomorejo k lažji in lepši vzgoji otrok v družini. Lahko je vzgajati otroke, ki sprejemajo nasvete staršev in jim zaupajo. Lahko je vzgajati otroke, ki so radi v družbi svojih staršev, ki doma res domujejo in ki se doma počutijo

varne. Lahko je vzgajati otroke, ki so navezani na svoje starše in ki se zavedajo, da so za svoje starše vredni. Lahko je vzgajati otroke, ki pred svojimi starši nimajo nobenih skrivnosti.

Ali so te značilnosti, ki smo jih našli, genetsko podedovane? Z gotovostjo lahko trdimo, da temu ni tako. Ali starši otroka lahko naučijo teh lastnosti? Gotovo ne, to se ne da pridobiti s procesom učenja. Starši ne morejo učiti svojih otrok, naj jih imajo radi, naj jim zaupajo ali naj se počutijo dobro doma. Toda če otroci imajo te lastnosti, jih starši lahko marsičesa naučijo in jih lažje vzgajajo.

Velika večina staršev in vzgojiteljev meni, da starši vzgajajo le s svojim zgledom. Toda z istim zgledom pri nekaterih otrocih uspejo, pri drugih pa ne. Nekateri menijo, da so le odgovorni starši pri vzgoji svojih otrok lahko uspešni. Toda tudi najbolj odgovornim staršem to vedno ne uspe. Morda bi na hitro ali poenostavljeno lahko rekli, da je dovolj, da starši ljubijo svoje otroke. Kateri starši pa ne ljubijo svojih otrok, saj je večina staršev zanje pripravljene dati tudi svoje lastno življenje. Ključ do rešitve za dobro vzgojo otrok moramo iskati v tem, koliko otroci ljubijo svoje starše. Če jih res ljubijo, so dojemljivi za vzgojo. To pa se dosega s pristnimi odnosi, ki jih imajo otroci do svojih staršev.

O Jezusovi mladosti, o kateri nam govori Svetopismo, poznamo le malo podrobnosti. Evangelist Luka pa je o tem zapisal globok in pomemben

stavek, ki bi ga težko našli v kakršnemkoli še tako dobrem učbeniku o vzgoji: »Jezus pa je napredoval v modrosti, rasti in milosti pri Bogu in pri ljudeh«. (Lk 2, 52). V teh besedah se nahajajo vse komponente rasti: intelektualna, telesna, duhovna in socialna.

Starši imajo prav med počitnicami izredno priložnost, da ne pozabljajo na vse te komponente, ko vzpostavljajo in gojijo globoke in pristne odnose s svojimi otroki.

Zamujene priložnosti se ne ponavljajo

Filatelisti se že dolgo ne zanimajo več za znamke Svobodnega tržaškega ozemlja, kar samo potrjuje že znano dejstvo, da s propadom države upade tudi zanimanje za njene znamke. Tudi v tržaški javnosti se že dolgo ni govorilo o državici, ki je skoraj samo na papirju nastala z italijansko mirovno pogodbo leta 1947 in nad katero naj bi bdela OZN. To je bila kompromisna rešitev povojnega ozemeljskega spora med Italijo in Jugoslavijo. STO vendarle ni bilo samo na papirju, obstajalo je vse do Londonskega sporazuma in do tedaj je bilo treba, če si iz Trsta šel v Gorico ali drugam v Italijo, na mejnem prehodu pri Štivanu pokazati osebno izkaznico. Tudi če si šel v Jugoslavijo, so se policisti na tržaški strani meje zadovoljili z osebno izkaznico, medtem ko so jugoslovanski miličniki zahtevali vizum, ki ga je za nemajhne denarje izdajal jugoslovanski konzulat. Marsikdo se verjetno še spominja neprijetnih ur čakanja v lepi vili na Furlanski cesti ...

V tržaški javnosti se zadnje čase spet govori o novem obujanju sanj o Svobodnem tržaškem ozemlju, katere mu je naredil konec Londonski dogovor dosežen pod blagoslovom zavezniških sil. Washington in London sta se hotela rešiti nerodne odgovornosti upravljanja cone A, sta pa hotela tudi preprečiti komunistom, da bi iz neodvisnega Trsta naredili odskočno desko za svojo propagando v Sredozemlju, saj so že naročili dvanajst linotajpov za svoje tiskarne. Dokončen pečat nad likvidacijo STO-ja pa je zabil Osimski sporazum leta 1975, s katerim sta Rim in Beograd definitivno rešila problem meje. Že precej prej je prenehalo delovanje političnega gibanja, ki se je zavzemalo za dejansko ustanovitev STO-ja. Imelo je lepo število privrženecv (tudi med Slovenci, ki so v njem videli zadnjo priložnost za preprečitev povratka Italije) in je mešalo štrene tako demokristjanom kot komunistom. Toda že leta 1956 je politično izginilo, ker se ni predstavilo na občinske volitve (dogodek z zelo verjetnim podkupovalnim ozadjem). Od takrat se je independentistična misel pojavljala skoraj izključno v zvezi z načrti za preoblikovanje tržaškega pristanišča, ki mu mirovni sporazum zagotavlja status proste luke.

Obuditev gibanja, ki se je nekoč potegovalo za tržaško samostojnost, je poleg presenčenja vzbudila v tržaški javnosti tudi

opazen nemir. Eni se trudijo dokazati, da ustanovitev STO-ja ni bila nikoli preklicana, drugi pa, da STO ni nikoli polnopravno zaživel ter da se Italija ni nikoli odpovedala suverenosti nad Trstom (toda tržaški pomorščak, ki se je znašel v težavah v Veliki Britaniji, je na italijanskem konzulatu dobil odgovor, da mu ne morejo pomagati, ker Trst ni več v Italiji). Ne glede na to, kdo ima prav, ima independentistična misel danes le malo ali nič možnosti, da bi se uresničila, pa čeprav samo v omejeni ali delni obliki, kot na primer z neplačevanjem davkov Rimu. Če ne drugega, manjka neka zunanja sila, ki bi bila dovolj ugledna in močna, da bi zadevo sprožila pred OZN.

Bolj zanimivi so politični vidiki pojava, začeni z vprašanjem, kdo stoji za to pobudo in kdo jo finansira. Domneva, da gre za desničarske kroge, ni iz trte izvita. Spomnimo se samo, kaj se je zgodilo po Osimskem sporazumu, ko je čisto lokalna Lista za Trst na en mah pometla s krščanskimi demokrati, komunisti, socialisti, liberalci in socialnimi demokrati in je kasneje postala prava zakladnica glasov za Berlusconi. Zadeva se lahko ponovi, zlasti zdaj ko je Ljudstvo svoboščin v krizi. Nova Lista za Trst bi imela še lažje delo kot Grillovo gibanje pri ribarjenju v kalnem med nezadovoljneži (ki jih je v Trstu vedno dosti) in tistimi, ki že po tradiciji, čeprav potihoma, sistematično nasprotujejo Italiji. Med temi je tudi lepo število Slovencev. Kakšen razplet si obetajo, ni jasno, posledice pa bi gotovo imele razdiralne posledice. Za vse.

4. november 1954 – praznovanja ob povratku Trsta Italiji.

Darinka Kozinc

Biseri

Novela je bila priporočena na 41. literarnem natečaju revije Mladika

Teta Ana je bila močna ženska. Le zakaj se mi v tem trenutku vsiljuje preteklik? Še je ogenj v njenih zelenih očeh, četudi leži na postelji podprta z debelo blazino. Krilo sestre usmiljenke me oplazi, ko se umakne iz sobe in tiho zapre vrata za seboj.

»To sem zdaj,« reče tiho in mi z roko nakaže, naj sedem na edini stol. Soba je ozka, prostora je le za posteljo in omaro. Diši po razkužilu, rjuhe so bele, stene so bele, vse je belo, tudi teta v obraz je bela. Zavzdihne, ko se sklonim k njej. Vedno jo je bilo treba poljubiti. Njeno lice je še napeto.

»Ah te moje noge, me ne držijo več!« reče in mi pokaže modrice na nogah in rokah.

Ničesar ne rečem, le nasmeh mi otrpne na obrazu, ko dam vrtnico v vazo na omarici. S pogledom jo ošine in njen hvala je kot rahel dih, ki oplazi žamet rdeče vrtnice. Rdeča vrtnica v belini sobe.

»Una škrova me ni obiskala, pa če bi pršla, bi ju kar zapodila!« reče odločno.

Vem kdo je »una škrova«, njena snaha, teta ji pravzaprav reče nevesta. Pogosto jo obtožuje, ne vem kje je resnica, pravzaprav nočem vedeti. Izogibam se besedam, toda teta se ne da.

»Vse prstrale mi je odnesla an srajce štikane ... kot da jast neč ne vidim.«

Vem, da jo boli odnos sina in snahe, to skriva za trdnim oklepom ponosa. Ne, tudi zdaj se ne bo uklonila, nikoli se ni uklonila. Tudi bežala ni nikoli.

»Kaj čemo...« to je vse, kar lahko rečem. Za teto sem še vedno pupa, pravzaprav pupca. Občutek ni napačen.

»Z mano je fraj, gra h koncu...« spet reče.

»No teta, tako hudo pa spet ni. Malce si boste opomogla pri sestrah in potem bo spet dobro!«

Moje besede ji vlijejo drobec upanja, v njej je še moč. Še vedno so žive te njene zelene oči, v katerih se iskri, kljub starosti.

»Kje je tvoja ta stara?« vpraša, vem, da misli mojo mamo.

»Ni mogla priti, kuha šnops!«

»Dobro, dobro, saj bo tudi meni prnesla kašen litr!« se potolaži. »Tisto kar prdajajo v baetegi ni neč.«

In tako posediva v trenutkih tišine, jaz z zamrznjenim nasmehom, teta pa nekaj premišljuje, potem mi reče: »Daj mi boršo. Tam!« pokaže s prstom pro-

ti omari. Stopim do omare v beli barvi s kovinskimi ročaji in odprem vrata, črna torba je postavljena na spodnji polici. V omari sta lično zloženi spalni srajci in spodnje perilo. Teta je vedno ljubila red in se velikokrat jezila nad mojo mamo.

»Poglej se kašno imaeš!« Zato je mama takrat, ko je pričakovala tetin obisk, opustila delo na zemlji in drgnila štedilnik, kopalnico in jedilnico, toda njej ni nič ušlo, še najmanj pa na hitro pospravljena hiša. Mama, mlajša sestra je za trenutek občutila delček krivde, ki pa jo je hitro zamenjal upor: »Če delam woni, ne morem nuotr!«

Teta brska po torbi: »Ma ošterija, kam se je skrilo?«

Ustnice stisne v ravno črto in guba se ji zariše nad nosnim korencom, ko tako zavzeto išče po predalih torbe. Položi na posteljo. Rdeč žamet na beli postelji.

»Na, loži nazaj!« mi pomoli torbico.

Nato s počasnimi gibi razvije mehko tkanino, na obrazu se ji zariše nežen smehljaj, ki jo pomladi za več let. Motno se zaleskečejo biseri na rdeči podlagi, beli biseri. Ogrlica je dolga, tetini prsti počivajo na njihovih trdih gladkih okroglinah. Za trenutek zadržim dih, prelepi so.

»Tisti Anglež mi jih je dal!« reče. Nikoli ni povedala njegovega imena..

»Da se mi vse poberete gor, na štalo, alo in da vas ne vidi špegat!« Giga je z metlo naganjala štiri dekleta preko notranjega borjača. Osemnajstletno Ano, trinajstletno Poldo, desetletno Jožo in osemletno Darjo.

»Pusti pupe!« je rekel Karleto, njen mož in si popravi klobuk.

»Ti pa molči, jast že vem kaj je vojska!« mu je zabusila Giga.

»Jast bom tu, nikamer ne gram!« se je ustopila Ana. Ana ni nikoli bežala. Ostala tri dekleta so se pred materino jezo umaknila na štalo in so kukala skozi špranje desk vrat, ki so zapirala odprtino, ki je služila za spravilo sena.

Po vratih partona je kovinsko zadonelo, nekdo je z ukazovalno kretnjo pobobnal. Karleto je odsunil zapah, vstopil je svetlolas zavezniški vojak, za njim

še dva. »Bežži!« je spet Ani ukazala Giga, toda metle ni dvignila nad njo. Svetlolasec je snel kapo, njegov pogled se je srečal z dekletovim. Uporne zelene oči so gledale vanj izpod čela, nasmehnil se je, dekle mu ni vrnilo nasmeha. Takoj je razumel položaj.

»Good morning!« je najprej pozdravil in se dotaknil kape, nato nadaljeval v italijanščini: »Non preoccuparti! Prišli smo pogledat prostor, preden se tu nastani poročnik Wright!« Besede je sicer namenil Gigi, ki je v rokah še vedno stiskala metlin ročaj, on pa je s pogledom lovil zelene oči, ki so bile sedaj usmerjene v tla.

»Siamo stati informati! Stopite za mano!« se je oglasil Karleto.

Bil je maj leta 1945, Ana je vedela, da so ti vojaki drugačni in naj bi prinesli mir. Njo so še vedno v sanjah preganjali prizori s sovodenjskega placa, tudi tam so bili vojaki, čutila je njihov zagrizen bes. Izgubljali so vojno. Prizori so se zajedkali globoko vanjo in vedela je, da bodo tam za vedno ostali in se v tihih nočeh tihotapili v njene misli, jo preganjali in ji znova risali podobe tistih mladih mrtvih obrazov. Komaj so bili kaj starejši od nje, eden je bil mogoče celo mlajši in tega je poznala. Bil je edini sin »Amerikana«, tako so rekli po domače pri njih. Stali so pod tremi lipami, trije pretepeni, mučeni otroci, suvali so jih, kape z rdečo zvezdo so jim zbili na tla, jih teptali. Vrv so namestili na gola drevesa. Lipa, naše slovansko drevo, lipa, dišeča lipa, lipov čaj za zimo z malo belega vina. Ko so cvetele, jih je mama nagnala s košarami v Sovodnje. In sedaj so postajale smrtno orodje za tri mlade fante. Pustili so jih na tistih lipah viseti tri dni. Bruhala je za zidom pokopališča. Nad nemške vojake bi poslala vse angele maščevanja.

Še dolgo potem ni mogla jesti. Ko ji je želodec narekoval potrebo po hrani in je materi izmaknila kos kruha, je obsedela spodaj pod lopo in kruh ji je ležal v naročju.

»Daj meni,« je ponavadi zaklicala ena izmed sester in kruh je izginil v njenih vedno lačnih ustih. Ali pa jo je zadelo nenadoma sredi smeha, da se je zresnila in si z dlanjo potegnila preko oči. Komaj dva dobra meseca tega je bilo in lahko je še čutila bolečino v desni rami, ko so jih suvali s puškinimi kopiti in gnali na trg.

Pomlad se ni menila za človeške norosti, raztrosila je svoje barve in vonjave preko polj na Peči in v cvetje ovila češnje na borjaču Gagine hiše.

In pomlad je tudi prebujala čustva ljudi, bilo je konec grozot, prihodnost pa je kot velik svetel vprašaj visela pred njimi. Pomlad se je dotaknila tudi mladega vojaka, nežno hrepenenje je polnilo njegove prsi in izrivalo razglednice vojne.

Povsod, kamor se je ozrl, so ga spremljale zelene oči, pa naj je spremljal poročnika na teren ali na sestanke,

naj je taval po borjaču, ali se spustil po potki za hišo, do polj in brega reke Vipave, kjer je svoje občutke izlival v počasni tok reke. Gigi ni ušlo njegovo iskanje, zato je Ano umikala pred njim kot je le lahko, poslala jo je celo k teti v Tržič. Srce je vedelo kam in vedno jo je našel.

»Dear beautiful girl with green eyes!« se ni mogel zadržati.

»Ma kdo te zastoupi! Povej po taljansko!«

»Of, course! Bella, bellissima ragazza!«

»Ne znaš nič bol interesantnega povedat? Sej to pravjo prav vsi soudati!«

Seveda je vedel kaj bolj zanimivega povedati, vsak dan mu je šlo bolje. Z naklonjenostjo je gledala, ko jo je poiskal, ji pomagal v vrtu, prinesel čokolado, celo svilene nogavice s črto je nekje uspel dobiti. Pravi zaklad!

»O, sej bojo prjat! ce ratale foušljive,« se je veselila in si jih pritisnila k licu.

»Wone si bojo morale še naprej risati rigo na nogo,« je dodala, »jast bom imela pa prav ta pravo rigo!«

Pa tudi na Gigo ni pozabil, zato da ni bila hčeri vedno za petami.

»Le gladi se,« je zabičala hčeri, »da le ne prneseš tamburina domou.«

*

Teta Ana je prijela ogrlico s kazalcem, da je za trenutek obvisela v zraku. Nato je stegnila roko proti meni: »Na, bo spomin na teto!«

»To je preveč, teta!«

»Sem rekla, da vzami!« Ob tonu njenega glasu vem, da nimam izbire.

Vzhičena sem, darilo je prelepo. Dotaknem se bisero, da začutim gladko površino in hlad nanizanih belih kroglic. In njihov lesket, ko jih obračam v roki.

Objamem teto, dolgo ostaneva tako.

*

Da je nekaj narobe, je vedela takoj, ko je stopila v kuhinjo. Oče Karleto je stal pod bohkovim kotom in večno lučko, Anglež pa se je naslanjal na zid, na njegovem obrazu ni bilo nasmeha.

»Je rekel, da bo šou domu, u Anglijo in me je prašau, če graš z njim?«

Pogledala je izpod čela: »Ne gram!«

»Saj te bo poročil, pravi!«

»Ne gram! Kaj pa vem, kam pridem, če gram. Ne bom nič zastupla in nič ne vem, kaj bo tam!«

Angležu se je obraz zmračil, uganil je po bliskih iz njenih oči, da noče z njim. Dovolj je že spoznal to zelenooko lepoticu in njeno trmo.

»Me nimaš rada?« je vprašal s sumničavim pogledom.

»Ja, me ne tolko, da bi šla s tabo na konec sveta!«

Njegov pogled se je stemnil, bes v njem je rasel in rasel, dokler se ni kot strup razlil po njegovi notranjosti. Se mar ni voljno stisnila k njemu, ko jo je objel; mar ni dovolila njegovim ustnicam, da je po mili volji drsel preko njih? Se je mar odmikala, ko jo je objel in ob sebi čutil njeno čvrsto telo skozi tanko obleko?

Bes je vodil njegovo desnico k pasu, do pištole, objel je ročaj... Ana je razširila zelene oči, le za hipec je strah pokukal na plan, ki pa ga je takoj zalila temina jeze.

»Tu sem, stojim pred tabo, kar daj, kar...« Segla je k gumbom in si pričela odpenjati obleko in z vsakim gibom je odkrivala brezhibno belino svoje kože.

Karleto je nemočno spremljal prizor. Saj bom še ob hčer, mu je rojilo po glavi, ta vojska je zmešala glavo prav vsim!

Potegnil je pištolo iz toka: »Z mano boš šla, tu te pustim le mrtvo!«

»Ne gram! Ne gram! Zakaj pa ti ne ostaneš to?«

Nameril je vanjo, bes se je iz notranjosti zlival preko njegovih oči.

»Good afternoon!« je zaklical poročnik Wright in vstopil. Obstal je in takoj razumel.

»Ukazujem, izročite mi pištolo in to takoj!« je ukazal z glasom, ki ni trpel ugovora. Anglež se je stresel kot bi se zbudil iz morastih sanj, prestrašeno se je zagledal v Ano, v njeno razprto obleko in nato izročil pištolo poročniku.

»Jaz...« je zajecljal, se obrnil in izginil skozi vrata.

»Soudat je soudat, ti nisem rekla, ti mula šutasta!« je pridrvela Giga in kljub težkim besedam objela hčerko.

Dva neskončno dolga dneva ni o njem slišala niti besede. Celo mama Giga je govorila s tišjim glasom, kot takrat, ko je umrl nono. Dogodek iz kuhinje je pritiskal nanjo, cev pištole jo je spremljala v mučnih sanjah. Nekje globoko v njej pa je dozorevalo spoznanje: Rad me ima!

Tretji dan jo je poklical oče: »Ana, pridi hitro dol!« Ravno je z bosimi nogami brodila po razgrnjenem pšeničnem zrnju, ki so ga sušili na senčni terasi. Všeč ji je bilo nežno pikanje po podplatih. V očetovem glasu je zaznala živčno nestrpnost.

Stal je tam, Anglež. V kuhinji. Tokrat ni imel orožja. Bil je bled in temni kolobarji so ga izdajali, da sta za njim neprespani noči.

»Pravi, da mu je šaldu teško in bi rad nekaj povedati...« je rekel Karleto in se namenil k vhodnim vratom.

Vrata so tlesknila, onadva pa sta bila kar tiho, le gledala sta se. Nato je segel v žep in ji ponudil žameten mošnjiček.

»Ne vem, kaj mi je bilo, oprosti! Danes popoldne odhajam, toda ne za vedno. Vrnil se bom! Me boš čakala?«

Ana je molčala, tudi ni segla po mošnjiček v iztegnjeno dlan. Naslonila se je na zidan štedilnik in se z roko oprijela medeninaste ograje.

»Vzemi moje darilo v znak opravičila in moje ljubezni!«

»Hudič pa še taka lubezen,« je nenadoma izbruhnila in iskricice so zaplesale v zelenih očeh.

Odvezal je mošnjiček in na plan potegnil biserno ogrlico. Z kazalcem in palcem jo je pridržal v zraku.

»Pridi!« jo je mehko povabil.

Kot uročena se mu je približala, ogrlico ji je zapel okrog vratu, nato se je sklonil k njej in se čisto nežno dotaknil njenega lica, nato se je vzravnaval in ji po vojaško salutiral.

»Čakaj me!« so bile zadnje besede, ki so se izgubile v ropotu vojaškega vozila, ko se je vzpel na zadnji sedež.

Negibno je stala tam med vrati, se z eno roko dotakala biserov, drugo pa je plaho vzdignila v pozdrav, dokler ni avto izginil za ovinkom. Šele takrat je začutila mokroto v očeh.

»Ne stoj mislit, da ga nisem čakala. Sem ga! Eno dolgo leto in pole še eno! Ma ga ni blo! In kaj sem tela? Pino je bil grozno zatreskan u mene. Nisem imela nobenga mira! In tako sem se poročila, szi Pinotom!«

Teta si je popravila lase, stresla z glavo in nadaljevala: »O, je pršu je, ma petdeset let prek'sno!«

Spet sem se dotaknila biserov.

»Je pršu h mojmu bratu, na star dum. Je prašal za mene. Ta kaštrun od mojga brata ni poklical na telefono takoj, je čaku. Mu je povedal, da sm vdova. Šele pole, ko je on šou u hotel, me je poklical. Nisem tela jet u Gorico.

In je pršu šele proti večeru nazaj. Tako čudno je blo! Je reku, da ni nikoli pozabu name, da se ni poročil in da me je tel še ankrť videt pred smrtjo. Ma prav čudno! Saj nisem vervala! Ma sem mu jih vseglah naštila. Si mislu, da te bom čakala do smrti? Ma je bil tako bogi, da sem pole bla kar tiho. Po tolkih letih!«

Teta se je naslonila na blazino in zaprla oči. Bila je videti utrujena.

»Grem,« sem rekla in se sklonila k njej.

Pokimala mi je v znak, da me je slišala.

Bilo je to najino zadnje srečanje.

Iz radovednosti sem biserno ogrlico pokazala zlatarju, odkimal je: »Dober ponaredek!«

Nikoli ji ne bi povedala tega in z veseljem jih nosim, bisere.

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

XLIII. O beguncih

Barbarska agresija srbske vojske ter dvočlana politika Evropske unije in Organizacije združenih narodov sta prisilili veliko ljudi v izgnanstvo ali begunstvo. Že med simpozijem v Rabacu sem opazil, da so hoteli na južni obali istrskega polotoka polni beguncev iz Slavonije.

Leta 1992 je JLA začela oblegovati in obstreljevati z okoliških vzpetin, ki presegajo 1500 metrov nadmorske višine, Sarajevo na višini 530 do 750 metrov v dolini reke Miljačke. Fronta med Srbi in branitelji mesta, ki je bila dolga 46 kilometrov, je potekala skozi mestno središče ob Miljački, kjer so bile postojanke enih in drugih v neposredni bližini. Mesto je postalo lahek plen artiljerije JLA ter prostih strelcev. Prav kmalu je žalostno zaslovela 'aleja ostromrelcev', na katero so Srbi sistematično ciljali.

Nedolgo po začetku obleganja, ki je trajalo štiri leta, je nastopila lakota. Pa ni primanjkovala le hrana, temveč tudi drugi za življenje nujni proizvodi: v lekarnah so pošla zdravila, v bolnicah je zmanjkala krvna plazma.

Arkanove paravojaške enote so s podporo JLA organizirale v vzhodni in severozahodni Bosni vrsto bliskovitih napadov. Sarajevska vlada je zaman zahtevala, naj opazovalci OZN zasedejo prometnice in mostove na Drini. V dobrem tednu dni so JLA in paravojaške enote poleg Bijeline obvladale še druga mesteca in naselja, med njimi Zvornik, Bratunac, Žepo, Višegrad in Fočo. Kaj se je tam zgodilo, je znano. Kot član Gesellschaft für bedrohte Völker (Združenja za ogrožene narode), ki se mi je takrat zdelo pošteno in prodorno (KAJ?), sem se 28. maja 1994 udeležil letnega občnega zbora, na katerem sem imel priliko kontaktirati nekatere preživele teh pogromov. Vsled tega sem pisal gospe Sabini Klinker, predstavnici nemškega komiteja UNICEF-a:

Zadeva: 0136g/3/Kl dne 17. 02. 1994.

Spoštovana gospa Klinker, prav lepa hvala za poslano informacijo o stanju otrok v Sarajevu. (...) Na robu občnega zbora sem imel priliko govoriti z dvema ženskama, ki sta bili priprti v zloglasnem srbskem koncentracijskem taborišču Omarska, kjer sta izgubili na strašen način svojce. Še strašnejše, če je sploh mogoče,

je bilo pripovedovanje gospe T.Dz. Njenega moža in vse moško sorodstvo so kak teden po napadu na Fočo skupaj pripravili in umorili. Sama se je smela po kratkem postanku v ženskem taborišču vrniti domov. Vsak večer so pa njo in druge sorodnice obiskali četniki. Ker ste tudi Vi ženska, Vam prihranim podrobnosti. Nekega dne je pa prišel oborožen sosed, ki je sprožil nanje rafal.

Sama je preživela tudi zaradi pomoči srbskega družinskega zdravnika. Strel, ki jo je zadel v hrbet, ji je zdobil rebro, predril pljuča in ušel skozi desno stran prsi. Deset dni po operaciji je morala, bosa, zapustiti bolnico, ker je prišla na dan njena prava identiteta. Hodila je brez cilja, ker ni vedela, kam naj gre, dokler ni, izčrpana, padla v nezavest. Muslimanska družina jo je vzela k sebi. Ko je po treh tednih pridobila nekoliko moči, se je peš podala na pot in hodila, zelo dolgo hodi-

Prikaz obleganega Sarajeva (1992–1995).

la in se vedno znova skrivala, dokler ji ni uspelo priti v Nemčijo, kjer zdaj živi v Düsseldorfu, v kontejnerju, ter od socialne pomoči. Njeni otroci so se rešili samo zato, ker so bili na obisku pri stari materi v Goraždah.

Osebo sem imel opravka z drugo kategorijo beguncev. Bili so inženirji Energoinvesta, s katerimi smo sodelovali pri projektih v državah tretjega sveta, od Iraka do Tanzanije, od Libije do Indonezije. Ko je srbsko topništvo uničilo urade in tovarne, so se razpršili po celem svetu. Kjerkoli so pristali, so želeli še naprej delati kot inženirji. A kako naj brez dokumentov dokažejo, kaj so in kaj znajo, ko pa so ostali v njihovih zasedenih ali uničenih domovih ... Skoraj vsi so vedeli, kdo sem, kaj delam in kje živim. Obrnili so se name s prošnjo, da bi jim priskrbel uradno Siemensovo potrdilo, da jih poznamo, da so inženirji, da smo z njimi uspešno sodelovali. Ugodili smo jim s približno takim pismom, kakršnega smo sestavili za inženirko Aliso Sačiragić-Mrehić:

Prenos in distribucija energije.

Vsakomur, ki pride v poštev.

S tem dopisom potrjujemo, da poznamo gospo Aliso Sačiragić-Mrehić, rojeno 2. julija 1954 v Sarajevu, odkar smo leta 1975 sklenili dogovor sodelovanja z ENERGOINVESTOM SARAJEVO. Kot uslužbenka oddelka TSO (Zaščitna in dovodna tehnika) je vršila svoje naloge po svojih najboljših močeh.

Gospa Sačiragić-Mrehić je obdelala elektropostrojenja Gačko, Ugljevik, Šalakovac in Grabovica v Bosni kot tudi Damaskus, Aleppo in Laktia v Siriji.

Gospa Sačiragić-Mrehić se je poglobljeno posvetila njej dodeljenim nalogam, tako da smo bili zelo zadovoljni z njihovo izvedbo. Njen smisel za sodelovanje je pripomogel k uspehu projektov, ki jih je ona obdelala. Njeno zadržanje je bilo vzorno.

Druga z leve je gospa Mirsada med kolegicami Elektronabave pred vojno.

Zato da bi potrdilo bilo mednarodno veljavno, sem moral priskrbeti dva podpisa, po možnosti dveh direktorjev. Prvič sem moral sicer na dolgo in široko razložiti, kaj želim in zakaj, a poslej so me razumevajoče pogledali, dobrohotno pokimali in podpisali. Še istega dne je dokument odpotoval s hitrim letalskim kurirjem in bil dostavljen najkasneje v osemindesetih urah.

Podobno pismo, U321/0/093099-EVSV1/ Mr. Merku, 25. 10. 92, smo poslali inženirju Čvoroviću v London. Ko je tam dobil službo pri angleški firmi ALSTOM, mi je poslal svojo novo vizitko, na katero je pripisal svoj privatni naslov za primer, da bi ga želel kdo kontaktirati. Dolgo let sva bila v stikih, pa ne samo z njim. Enkrat sva se celo srečala, ko je bil poslovno v Erlangenu. Kolegi, ki so bežali iz Bosne, so vedeli zame, niso pa vedeli, na kateri konec sveta je zaneslo njihove kolege iz TSO-ja, tako da sem določen čas bil pravi informacijski posredovalnik.

Nekaj posebnega je bil tvegani pobeg kolegice Mirsade Jamak. Maja 1993 mi je pisala, da ji je uspelo zapustiti Sarajevo z obema otrokoma v malem avtu. Ni mogla več hoditi na delo v Iliđo in zaradi neprestanega granatiranja so morali živeti v kleti. Sosednje hiše so druga za drugo bile porušene ali požgane. Fronta se je vedno bolj bližala njihovi hišici, tako da ni videla druge rešitve kot v begu. Z avtom so torej šli preko gore Igman. Ko je bencin pošel, so hodili celo noč proti Hrvaški, nakar so nadaljevali pot v kamionu z ranjenci do Konjic.

Slednjič so pristali na Malem Lošinju, od koder mi je pisala. Bila je v skrbeh, ker nepoštene, nepravilni delitveni načrt Vance-Owen je povzročil hrvaško-muslimanski spopad. Z napihovanjem sovražne medijske kampanje so Hrvati grozili, da bodo razmislili o pomoči, ki jo na svojem ozemlju nudijo 400.000 muslimanskim beguncem.

Prosila me je, da bi ji pomagal priti kot begunka v Nemčijo. Za to bi moral podpisati 'jamstveno pismo' zanjo in za oba otroka. V dolgem telefonskem pogovoru sem ji razložil, da tega ne morem storiti. V primeru, da bi se kdo ponesrečil in bi potreboval intenzivno nego v bolnici, bi me to stalo 10.000 mark dnevno. Če bi trajalo samo mesec dni, bi zgubil vse imetje, česar ne morem tvegati zaradi svoje družine. Razumela je in mi zaupala, da bo spet bežala drugam in se skrila pri znancih, od koder bo skušala bežati v Turčijo. Priporočil sem ji, naj mi nemudoma sporoči, ko je prispela na cilj, ter ji zagotovil, da ji bom tam lažje pomagal, kot če bi bila v Nemčiji.

Tako je tudi bilo. 12. 08. 1993 sem poslal sledeči telefaks gospodu Ok Alparslanu pri firmi Simko A.S. v Kartal-Istambulu: ... kot Siemensov uslužbenec sem imel priliko sodelovati 25 let s firmo Energoinvest v Sarajevu ... zaradi česar so nastale prijateljske vezi s čudovitimi ljudmi, o katerih trenutno ne vem niti, če so še živi. Zato globoko občutim njihovo tragedijo. Sodelavki oddelka TSO (sekundarne tehnike) je uspelo bežati iz Sarajeva v Hrvaško skupaj s petnajstletnim sinom Amirom in enajstletno hčerko Aido. Zdaj je tudi tam ogrožena, zato mora v najkrajšem času ponovno bežati. Iz obupa bo skušala prispeti v Turčijo.

Dovoljeno mi je bilo, navesti Vas kot kontaktno osebo, v upanju, da Vam bo mogoče kakorkoli pomagati ji, morda celo z delovnim mestom. V prilogi Vam pošiljam priporočilo našega oddelka ...

Istočasno sem poslal telefaks tudi v imenu šefa našega razvojnega oddelka v Berlinu, dr. Sezija, direktorju Sina Özetbudaku. Za srečo je vse steklo tako, kot smo upali. Ko se je kak dan kasneje telefonsko javila pri Siemens Istanbul, so jo najprej namestili v hotelu. Mesec dni kasneje je bila redno nameščena kot elektroinženirka, torej postala je moja kolegica. Z Mirello, ki je z menoj čutila isto tesnobo zaradi morije bosanskih muslimanov, sva si olajšano oddahnila.

Gospa Mirsada v Turčiji s hčerko in sinom.

Literarni natečaj »Mladike« 2013

Revija Mladika razpisuje XLII. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA	POEZIJA
Prva nagrada 500€	Prva nagrada 300€
Druga nagrada 300€	Druga nagrada 150€
Tretja nagrada 250€	Tretja nagrada 100€

Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2013. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani (oziroma

25.000 znakov), ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset). Tekste lahko pošljete tudi po elektronski pošti na redakcija@mladika.com. V eni priponki naj bo prispevek s šifro, v drugi pa osebni podatki.

Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisateljica Vilma Purič, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2014. Objavljena bodo lahko tudi nena- grajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Evelina Umek

Bili so mentorji

Pred kratkim je izšla kot posebna izdaja revije Mentor knjiga *Bili so mentorji* publicista, urednika, prevajalca in Schwentnerjevega nagrajenca leta 2012, Iztoka Iliča. V njej obravnava petnajst pisateljev, pesnikov, urednikov, ki so s svojimi nasveti in pobudami najbolj vplivali na razvoj slovenskega jezika in literature.

Ta njihova vloga je pri nekaterih očitna, saj je zabeležena v revijah, v pismih, pri drugih pa je skrita v njihovem delovanju. Avtor je tako med mentorje uvrstil protestantske pisce Primoža Trubarja, Adama Bohoriča, Jurija Dalmatina in druge.

»O mentorstvu v današnjem pomenu besede,« je zapisal avtor, »torej o napotkih mladim, kaj in predvsem kako naj pišejo, če se želijo uveljaviti v literarnem svetu, bi pri slovenskih reformatorjih težko govorili, zagotovo pa so bili Trubar in nekateri njegovi nasledniki – vodniki in svetovalci – s svojim osebnim zgledom.«

Mecen in spodbujevalec pa je bil v Trstu rojeni razsvetljeni baron Žiga Zois plemeniti Edelstein. Literarni zgodovinar France Kidrič je o njem zapisal:

»Bil je po rodu in po vzgoji preveč Italijan, da bi mogel postati Nемец, a vendar premalo, da se ne bi mogel začeti čutiti člana slovanske skupine, ki mu je bila bližja od nemške.« Po vrnitvi s študijskih potovanj po Evropi se je povezal s slovenskimi izobraženci v Ljubljani. Brez njegovega vpliva bi Anton Tomaž Linhart pisal v nemščini, Anton Vodnik bi pisal veliko bolj nerodne pesmi, ne bi izdal prvega slovenskega časnika Lublanske novice. V njegovem krogu so rasli prevajalci in jezikoslovci, tudi Jernej Kopitar, ki se je kasneje uveljavil na Dunju in postal cenzor. Cenzuriral je tudi Prešernove Poezije.

Ob Prešernu ne moremo mimo Matije Čopa, razgledanega izobraženca, ki je govoril kar devetnajst jezikov in bral svetovno literaturo v izvornikih. Številni slovenski literarni zgodovinarji menijo, da Čop ni neposredno vplival na Prešerna, gotovo pa

mu je bil v veliko oporo, saj je v njem pesnik našel pravega sogovornika, esteta, ki je drugače od Kopitarja in njegovih somišljenikov zavračal vsako poučnost. Čop pa je v občutljivem pesniku zaslučil pesnika, ki zmore postaviti slovensko poezijo v sam vrh svetovnega ustvarjanja.

Fran Levstik, prvi klasik naše pripovedne proze, pesnik, pisatelj, kritik, jezikoslovec, urednik, prevajalec, narodni ideolog in kulturni buditelj je leta 1858 komaj sedemindvajsetletni mladenič objavil v svojih kritičnih in literarno teoretičnih spisih, v Popotovanju od Litije do Čateža in v Napakah slovenskega pisanja smernice literarnega ustvarjanja. V skladu z njimi je svetoval Josipu Jurčiču, znana je njegova kritika Desetega brata. Kot lektor se je zavzemal, da bi pisci uporabljali čim manj tujk in popačenk. Njegovo delo je povezano tudi s Trstom, saj je bil dve leti tajnik Slovenske čitalnice.

Josip Stritar, zadnji od osmih otrok, se je tako kot mnogi Slovenci odpravil študirat na Dunaj, se odpovedal bogoslovju in izbral klasično jezikoslovje. Na svojih potovanjih po Evropi si je nabiral znanje in širil obzorje, kar je vse posredoval slovenskim študentom, za katere je bil nesporna avtoriteta. Jezilo in žalostilo ga je, da Slovenci nimamo ne šolskih knjig ne leposlovja,

in prav zato je začel izdajati »lepoznanstveni« list Zvon (1871, 1876–1890). V njem je lahko uveljavljal svoje kritične misli in obenem posegal na vsa umetnostna področja. Vsem varuhom »nedolžne mladine« navkljub je ovrednotil Prešernove poezije in pesnika postavil ob bok največjim pesnikom vseh drugih narodov.

Simon Gregorčič, goriški slavček, Fran Levec, soustanovitelj in prvi urednik Ljubljanskega zvona, Janko Kersnik, pisatelj graščak, vsi so bili povezani s tržaško pisateljico in prvo urednico prvega ženskega lista Slovenke, Marico Nadlišek. Ko je poslala prvo povest Franu Levcu, jo je ta dal v oceno Janku Kersniku. Prvemu pismu, v katerem je

Naslovnica Iličove zanimive knjige.

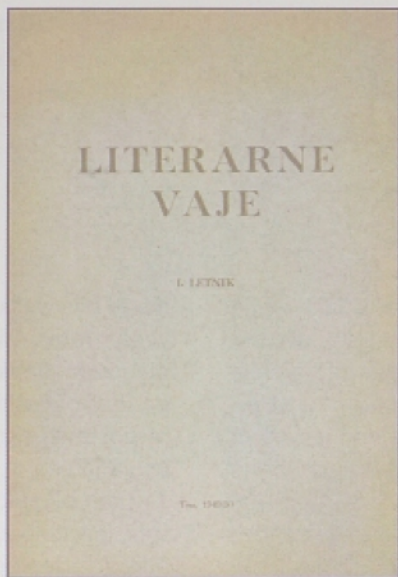
uveljavljeni pisatelj Marici svetoval, kako naj svojo pripoved izboljša, je sledila obširna korespondenca, v kateri ni manjkalo nasvetov in čustev. Gotovo je, da je Marica Nadlišek svoje pisanje prav ob njegovem razumevajočem in spodbudnem mentorstvu izboljšala in se lotevala različnih tem. Napisala je tudi prvi tržaški roman *Fata Morgana* in ga pod moškim psevdonimom objavila v Ljubljanskem zvonu.

V vlogi mentorice se je znašla tudi sama, ko je sprejela uredništvo *Slovenke*, zavedala se je, da mora poleg bralcev izobraziti oziroma poiskati sodelavce. V *Slovenki* so objavljala mnoga znana imena takratnega časa: Simon Gregorčič, Ivan Trinko-Zamejski, Anton Medved, Etbin Kristan, Fran Saleški Finžgar, Fran Ksaver Meško, Anton Aškerc, Lojze Kraigher, Fran Govekar in drugi. Med te lahko prištevamo sodelavke, predvsem učiteljice, ki so prav na njeno pobudo prijele za pero, se poskusile v pesmi, prozi in poljudnoznanstvenih člankih. Naj omenim pesnico Vido Jeraj, Marico Strnad, Elviro Dolinar, Kristino Šuler, Ljudmilo Prunk, Minko Govekar, Ivanko Klemenčič, ki je postala njena naslednica pri urejanju *Slovenke*. Z urejanjem *Slovenke* in nasveti sodelavkam je mnogim ženskam omogočila, da so si drznile pisati, kar v tistih časih ni bilo tako samoumevno.

Prozo in članke je Marica Nadlišek presojala sama, za pesmi pa se je zatekla po pomoč k Simonu Gregorčiču, ki se je rad odzval in prijateljeval z Marico in kasneje tudi z njenim možem Gregorjem Bartolom do svoje smrti.

Marica Nadlišek se je tudi družila z Zofko Kveder, ki je nekaj časa delala pri *Edinosti* in pri *Slovenki*, v njej je objavila tudi svojo prvo črtico.

Kasneje so se pota obeh ustvarjalk razšla, Zofka Kveder je želela doseči univerzitetno izobrazbo, vendar ji je zaradi življenjskih okoliščin spodletelo. Leta 1900 se je preselila v Prago, kjer je do začetka prve svetovne vojne urejala časopis *Doma-*

Tržaški dijaški list.

či prijatelj, reklamno glasilo, ki ga je v vseh »avstrijskih« jeziki izdajal češki tovarnar Vydra. Pisateljica ga je spremenila v pravo šolo pisanja, njeni sodelavci so bili Cvetko Golar, Rudolf Maister, Ivan Prijatelj, Ivan Lah, Ivan Pugelj, Janko Lavrin, Narte Velikonja, Josip Vidmar, Manica Komanova. France Bevk ji je v svojih spominih izrazil hvaležnost za vse njene napotke, posebno plodna pa je bila vez med njo in Lovrom Kuharjem-Prežihovim Vrancem. Pisanja se je lotil prav ob prebiranju *Domačega prijatelja*, ki ga je mati prinesla domov skupaj z *Vydrovo kavo*.

Mentorsko delo je dolga leta opravljal tudi pisatelj Fran Saleški Finžgar kot urednik *Mohorjeve družbe*, ki se je morala po propadu plebiscitu na Koroškem leta 1919 v naglici preseliti najprej na Prevalje, potem pa v Celje. Finžgar se je oprl na nekdanje sodelavce celovške *Mohorjeve*, to so bili pisatelj France Bevk, Fran Detela, Ivan Pregelj, Fran Ksaver Meško, Fran Milčinski, Bogomir Magajna, Janko Glazer, prevajalec Anton Sovre, arhitekta Jože Plečnik in France Vurnik, slikar in oblikovalec Ivan Pengov, umetnostna zgodovinarja Fran Stele in Izidor Cankar ter mnogi drugi mlajši literati.

Mohorjeva založba je tako znova zaživela, izdajala knjige različnih avtorjev in s tem jezila tiste, ki niso mogli razumeti, da je prav v raznolikosti bogastvo. Finžgar je takrat rekel: »Zoper neumnost se tudi bogovi zastonj vojskujejo.« Leta 1952 je zapustil založbo in tlako, ki jo je opravljal tri desetletja. O svojem urednikovanju je pisal v svojih spominih Leta mojega popotovanja, ki nam razkrivajo njegovo uredniško politiko, mentorsko delo in vzdušje tistega časa.

Med mentorje je avtor Iztok Ilich uvrstil pisatelja Lojzeta Kovačiča in Petra Božiča. Prvi se je razdajal mladim v lutkovnem krožku in v Književni delavnici v okviru Pionirskega doma v Ljubljani. Kljub velikim težavam, ki jih je v socialistični Jugoslaviji imel zaradi svojega pisanja, se je ves predajal otrokom. Zapisal je: »Ampak z otroki delam zares, včasih čez meje svojih zmožnosti, od njih imam naposled korist, utrjujejo me, vlivajo mi voljo do življenja ...« V vsakem od njih je želel odkriti skriti potencial, ki naj bi nekoč zasijal.

Peter Božič je bil pobudnik ustanovitve revije *Mentor*, jeseni leta 1978, štiri leta je bil njen glavni urednik, sodeloval pa je tudi pri mnogih srečanjih, ki so se jih udeleževali pesniki in pisatelji začetniki.

Vendar to ni bila prva revija *Mentor*, njeno predhodnico je v šolskem letu 1908/09 začel izdajati Škofjiski zavod sv. Stanislava in je izhajala vse do leta 1941. Žal niso niti mentorski nasveti niti prejemniki teh nasvetov bili imenovani s praviimi imeni, tako da danes ni znano, kdo od začetnikov se je uvrstil med pesnike in pisatelje.

Ob bogati knjigi Iztoka Iliche s skrbno izbranim gradivom in mnogimi zanimivimi drobtinicami moram omeniti našo dolgoletno mentorsko revijo *Literarne vaje*.

V šolskem letu 1949/50 jo je ustanovil prof Rudolf Fajs, ki je prišel na Tržaško pomagat našemu šolstvu. Prvo številko, v kateri je objavil prispevke učencev Nižje sre-

dnje šole, je natipkal sam v treh izvodih. Že naslednje leto so Literarne vaje izšle razmnožene v 300 izvodih, tretje leto pa tiskane za vse srednje in strokovne šole. Bil je potrpežljiv mentor in je vsak spis bral z naklonjenostjo, spodbujal je in spremljal razvoj vsakega izmed nas. V Literarnih vajah so bili objavljeni tudi likovni prispevki dijakov, fotografije, tako da je bila spodbuda k ustvarjanju vsestranska.

Brez Literarnih vaj morda ne bi začela pisati, brez spodbud prof. Fajsa prav gotovo ne. Zdaj na Tržaškem nimamo takega glasila, imamo glasila posameznih šol, ki pa ne presegajo okvirov šolskih okolišev.

Poudariti moram, da so vsi naši profesorji slovenščine spremljali naše pisanje, mentor je bil tudi prof. Pavle Merku, ki je mlade vabil k sodelovanju v revijah Sidro, Jadran, Tokovi. Žal so bile vse kratkega veka. Ostaja revija Mladika, ki s svojimi vsakoletnimi natečaji vabi k sodelovanju uveljavljene in neveljavljene, skrite pi-

sce. Prav tako se mladi preizkušajo v različnih zvrsteh pisanja v prilogi Rast.

Vsak začetnik si želi dobrega mentorja in vsak mentor se veseli ustvarjalca-začetnika, ki ne bo samo urenil njegovih pobud, ampak jih bo prerastel.

Knjiga Iztoka Iliča je odprla vrata v premalo znano področje mentorstva, tega dragocenega prispevka k rasti mladih v vseh obdobjih. Citati iz pisem, nasveti začetnikom razkrivajo duha časa in različne poglede na literarno ustvarjanje. Prav iz teh lahko bralec spremlja tudi razvoj slovenskega jezika, ki se je skozi čas spreminjal, da bi dosegel današnjo raven. Avtor je na kratko povzel življenjepise mentorjev, ki tako zbrani v eni knjigi razkrivajo njihove različne, tudi tragične usode.

Bili so mentorji je zanimivo branje za vsakogar, še posebej za tistega, ki ga zanima naša kultura. Morda bo pa tudi spodbuda za koga, da poišče še druge skrite mentorje na različnih področjih.

POD ČRTO

NA KRAS ALI NA CAVANO?

Tržaška knjigarna tvega zaprtje! To je skrb vzbujajoč klic, ki se je spomladi in v začetku poletja razlegel med tržaškimi Slovenci, odjeknil pa je tudi v Sloveniji, kljub uspelemu literarnemu maratonu, ki so ga priredile razne slovenske kulturne ustanove, delujoče v tržaškem mestnem središču, pa nič ne kaže, da bi se razmere izboljšale. S prodajo knjig namreč danes težko preživiš (zlasti v času krize, ko marsikdo raje kot za knjigo prihrani denar za kaj drugega) in bilo bi nekoliko čudno, da bi bila knjigarna, ki je res neprecenljiva slovenska kulturna postojanka v mestu, a ima vendarle značaj pridobitniške dejavnosti, deležna javnih prispevkov.

Krizo Tržaške knjigarne bi lahko imeli tudi za simbol krize slovenske prisotnosti v Trstu. Pred nedavnim je Peter Verč v Primorskih novicah razmišljal o tem, kako Slovenci množično obiskujemo pobude na Krasu, kar pa ni mogoče trditi za slovenske pobude v tržaškem mestnem središču: na Kraško ohcet, Kraški pust, Kraški oktoberfešt in razne šagre pridejo množice, dobro obiskan je tudi mavhinjski festival amaterskih gledališč, kar pa ne velja npr. za predstave Slovenskega stalnega gledališča (pustimo zdaj ob strani umetniške izbire) ali kako drugo pobudo v mestu, recimo za večere Društva slovenskih izobražencev in Slovenskega kluba, ki bi si zaradi obravnavane tematike večkrat zaslužila številčnejši obisk. K temu bi lahko tudi dodali padec obiska slovenskih maš v mestnih in predmestnih župnijah in dejstvo, da obstoj slovenskih šol v mestu in predmestjih de-

jansko rešujejo učenci, ki, kot je pred časom pokazala raziskava Slovenskega raziskovalnega inštituta, prihajajo pretežno iz narodnostno mešanih in celo neslovenskih družin.

Pri tem ima človek skoraj občutek, da se Slovenci Trstu, še posebej njegovemu strogemu središču, odpovedujemo, kot da bi sami pristali na znano tezo italijanskih liberalno nacionalističnih krogov, po kateri smo Slovenci doma le na Krasu in v Bregu, morda v kakem predmestju, a ne v mestu, ki je bilo, je in bo vedno samo italijansko, čeprav je slovenska prisotnost v mestu zlasti po zaslugi Pavleta Merkuja izpričana od srednjega veka dalje. Tako je Nova Ljubljanska banka že pred časom svoje urade preselila iz mestnega središča na Opčine, v sami naši narodni skupnosti pa so se npr. že slišali predlogi, naj bi glede Tržaške knjigarne ohranili odprto trgovino le na Opčinah, ali pa naj bi sedež Slorija ali Narodne in študijske knjižnice preselili v obnovljeni (če ga bodo seveda obnovili) Narodni dom pri Sv. Ivanu.

Malokdo pa je pomislil, da bi stvar lahko tudi obrnili: če je res, kar pravi upraviteljica Tržaške knjigarne Ilde Košuta, da se je mestno središče pomaknilo stran od Ulice sv. Frančiška bolj proti morju (to naj bi bil po njenih besedah razlog za upad obiska v knjigarni in za zaprtje številnih bližnjih trgovin), mar ne bi veljalo pomisliti, da bi na tisto območje, kjer je mestno življenje živahnejše, preselili tudi sedež kake naše ustanove? Mar ne bi, bolj kot na Kras, začeli siliti npr. na Cavano?

Mojca Polona Vaupotič

Ivana Kobilca skozi paleto življenja in dela (2. del)

Pri portretu sestre Fani se je pod vplivom naprednega, predvsem francoskega slikarstva Ivana Kobilca odločila za svetlejšo barvno paleto, ki je na podobi ustvarila večjo jasnost formalnega izraza ter doslednejše zbližanje z resničnostjo. Ob skrbno pretehtanem prostoru je slikarka stol, na katerem sedi upodobljena, obrnila v desno, model pa rahlo v levo ter tako prepričljivo demonstrirala globinsko razsežnost upodobitve. Figura je s svojo pozo mirno in jasno izpolnila celotno barvno ploskev, njeno zunanje življenje na podobi pa je hkrati enakovredno notranjemu razpoloženju. Fani sedi preprosto pred nami, njene ljubeznive oči so zaupljivo zasnanje v svet, o katerem najbrž misli le dobro. Tako je Kobilca ponovno s svojim slikarskim prepričanjem ustvarila umetnino realističnega sloga.

Svetla barva načeloma označuje Kobilčine pastelne portrete. Pastelna tehnika sicer v prvi polovici 19. stoletja ni bila v ospredju, a je v tem času postala ponovno moderna. Pred tem so jo uporabljali že umetniki v času rokokoja, saj je prinašala svojevrstno svežino inkarnata, svetle tone, žive in lahne barve, sposobnost najtanjših barvnih prehodov ter sproščene risbe.

V omenjeni tehniki in po velikosti je izredno dober ter reprezentativen portret *Fužinskih kontes*, vendar ga prekaša še kvalitetnejši portret *Dekle v sivem*, pri katerem nevtralna sivina še bolj poudarja izbranost lahne pastelne palete.

Po sedmih letih šolanja, leta 1889, je Ivana Kobilca priredila svojo prvo slikarsko razstavo v Ljubljani. Razstava je bila v prvem nadstropju realke, prispevki pa so bili namenjeni za ljudsko in dijaško kuhinjo. Na ogled je bilo triinštirideset Kobilčinih del: med njimi sedem portretov v olju, šest v pastelu, šest žanrov, štirinajst študij ter podoba *Matere Božje*. Časnik *Slovenski narod* je poročal, da je slikarka dodala še na paleto naslika-

Portret sestre Fani, 1889.

ni *Citrarico* in *Mamico kavopivko*, »na navadno šolsko tablico pa žolto rožo in šopek cvetlic tako pristno, da bi gledalec kar z roko stegnil po lepih cvetkah«. Razstava je bila za Ljubljano vsekakor velik dogodek, saj so bile doslej umetnine razstavljene zgolj posamično v izložbah trgovin. Strokovne kritike so bile pohvalne in v *Ljubljanskem zvonu* je bilo med drugim zapisano: »Toda, česar doslej niso zmogli moški naši slikarji, to je proizvedla nežna roka mlade slikarice ter nam pokazala, koliko premore talent, združen z vstrajno marnostjo«.

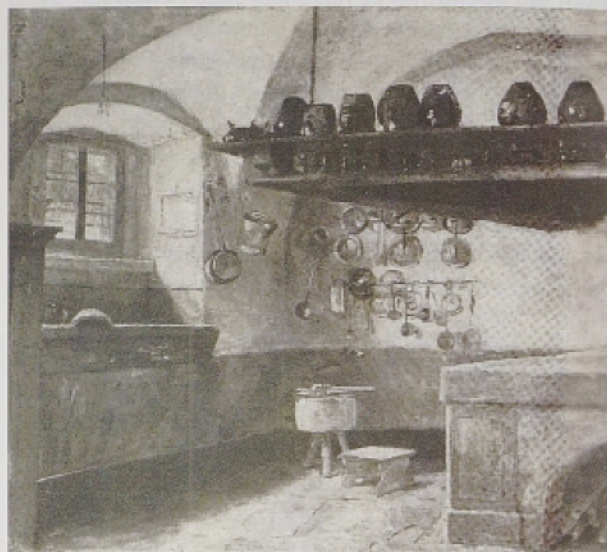
Leta 1890 je slikarka za tri mesece odpotovala v Zagreb. Živela je pri družini zgodovinarja Josipa Stareta. Le-ta ji je pomagal urediti atelje, jo seznanil s tedanjima škofoma, našel ji je naročila za portrete in prav tako sodeloval pri ureditvi njene naslednje razstave, ki je bila še istega leta, v palači Jugoslovanske akademije na Zrinjevcu.

Želja po nadaljnji slikarski izobrazbi je leta 1891 vodila Ivano Kobilco na Dunaj, z Dunaja pa v München. Naša umetnica, ki je v Münchnu slikarsko povsem dozorela, je izrazito pokazala svoja dejanska slikarska nagnjenja. Kobilca se je namreč tokrat izkazala s svojo veliko reprezen-

tativno podobo *Poletje*. To pa je hkrati eno izmed najpomembnejših del zgodnje faze slovenskega plenerizma. Vzornik ji je bil že pred šestimi leti tukaj spoznani plenerist Fritz von Uhde – znan po delu *Bavarski bobnarji* iz leta 1883. Sliko *Poletje* je razstavila v Glaspalastu v Münchnu, slikar von Uhde pa ji je svetoval, naj jo pošlje še na razstavo v Pariz. Poleg te je Kobilca poslala tja še *Likarice*, svojo zadnjo münchensko sliko, narejeno po modelih v ateljeju.

V čem je torej čar in uspeh slednjih dveh Kobilčinih del? Pri *Likaricah* gre za skonstruiran prizor žensk pri domačem opravilu. Že prej pa je – na sliki *Kmečka kuhinja* iz leta 1889 – slikarka raziskovala interier, osve-

Levo: Kmečka kuhinja (1889); desno: Likarice.
Spodaj desno: Poletje.

tljen skozi okno, igro svetlobe na stenah in reflekske na posodah, postavljenih na policah. Pri *Likaricah* pa je sestavila dva prostora; drugega je osvetlila z odprtim oknom, tako da sta dve figuri v samem žaru svetlobe, tri v prvem prostoru pa so le od spredaj mehkeje in lahkotneje osvetljene. Oblike figur in predmetov so s svojimi notranjimi razčlenitvami in z označevalno barvo povsem zadostno sporočilo gledalcu.

Nad vse pretanjeno, s črno-belo fotografsko dokumentacijo se je Kobilca lotila slikarskega dela *Poletje*. Tukaj je želela povsem sama raziskati ter razrešiti nekatere »drugačne« slikarske probleme. To, kar jo je ob tem vznemirjalo, je namreč bil nov slikarski val, ki se je polagoma širil iz Pariza in pričel buriti Münchenski napredni slikarski svet. Pri ustvarjanju slike *Poletje* je novost že samo slikanje v naravi; gre za razliko med mirnim duhom ateljeja ter ostrim bliščem sonca, ki ga je bilo treba ublažiti z bujnim zelenjem. Temu sledi natrpna paleta različnih barv, pa še razigrani otroci, ki dajejo dinamiko motivu. Sestra Fani je bila tokrat spet potrpežljiv sedeči model ter center dogajanja, nato še deček ob njenih nogah, cvetlični venček, lesena ograja, kot globinsko pomagalo, potem pa barve in še enkrat barve. Zemeljske barve ter neskončno zelenih odtenkov. Kljub sončnim lisam so telesa v sprednjem planu trdna, zelenje pa se med prepoznavnimi oblikami listov zliiva v pozelenelo globino, medtem ko ograje in debla z otrokoma v ozadju ohra-

njajo z barvo in potezo realni značaj. Slika je tedaj požela tolikšno priznanje, ki ga vse do danes ni izgubila!

Obe deli, tako *Likarice* kot *Poletje*, sta bili izbrani za razstavo v pariškem *Salonu* na Champ de Mars, ki je sprejel na razstavo dvesto slik, medtem ko jih je bilo poslanih dva tisoč osemsto. Predsednik *Salonove* strokovne komisije *Société Nationale de Beaux Arts*, slikar Puvis de Chevannes, je Ivano Kobilco s člani žirije imenoval za častno članico, kar ji je hkrati doprineslo pravico, da sme v *Salonu* razstaviti še po eno sliko brez določbe žirije.

Enaka želja, kot je Kobilco privedla iz Ljubljane na Dunaj in z Dunaja v München, jo je naposled vodila tudi v Pariz. In prav k temu je botroval laskavi uspeh v okviru umetniškega združenja *Société de Beaux Arts*, ki je bilo ustanovljeno leta 1890 in je hkrati bilo prva »secesija« ter prva obsežnejša ločitev med tradicionalisti in naprednejšimi slikarji. Takšne »ločitve« so tedaj kar zaporedoma sledile po vseh evropskih umetnostnih središčih, od Pariza do Münchna, od Dunaja do Berlina.

V Parizu je imela umetnica svoje stanovanje in atelje, vpisala pa se je prav tako v zasebno šolo Henrija Garvexa, katero pa je obiskovala le mesec in pol. Z učiteljem se namreč nista ujela v nekaterih slikarskih pogledih. Kobilco je umetniško bolj izoblikovalo samo pariško okolje, v katerem je ostala dve leti. V tem času je v Luxemburgu obiskala eno izmed modernih raz-

stav, kjer je videla *Olimpijo* Clauda Moneta, najbolj pa jo je navdušila slika Bastien-Lepagea *Ob Košnji*, ki jo je pred njo občudoval že naš slikar Jože Petkovšek. Sveži kolorizem omenjene slike je baje napravil nanjo močnejši vtis od vseh, kar jih je dotlej videla. Pred Lepagevimi barvami je zaslutila nov ideal in vso svojo »temno rjavino«, ki jo je še uporabljala, je zamenjala za hladno modrino. Slednjo je sprva uporabljala na celotnih podobah, proti koncu pariškega časa pa le v senčenjih, s prelivi zelene in vijoličaste barve.

Ivana Kobilca se je v Parizu sicer znašla v pisani družini naprednih ter kvalitetnih slikarjev, Pouvis de Chevannes ji je postal pravi idol, a bistveno novih slikarskih vzorov vendarle ni uspela najti. Po samih Kobilčinih delih sodeč je bil njen odnos do francoskih realistov sicer precej drugačen, morda celo malce »rezerviran«, saj ji je bil snovni naturalizem teh podob v bistvu tuj. Mnogo bolj jo je namreč mikala čista slikarska obravnava. Ko je slikarka obiskala Barbizon, zibelko plenerističnega krajinarstva, je ustvarila podobo *Otrok v travi*, svojo najdoslednejšo pleneristično sliko in s tem se je tudi najbolj približala tedaj že vzniklemu francoskemu impresionizmu. Dlje od tod pa se ni premaknila. Iz tega obdobja sta znani še njeni deli *Pariška branjevka* in *Parižanka s pismom ali Dama z boo*.

(se nadaljuje)

Pariška branjevka (levo) in *Parižanka s pismom ali Dama z boo* (desno).

Erika Jazbar

Raziskovanje Franceta Balantiča in zamolčanih avtorjev je zgodba v zgodbi

Pogovor s prof. Francetom Pibernikom pred 70-letnico tragedije v Grahovem

France Pibernik je literarni zgodovinar pa tudi besedni ustvarjalec, saj je ob obsežnem raziskovalnem delu tudi sam objavil sedem pesniških zbirk. Doma je z Gorenjskega, več kot 30 let je poučeval na gimnaziji v Kranju, po letu 1990 in upokojitvi pa so ena za drugo začele izhajati njegove študije, monografije in eseji o zamolčanih pesnikih in pisateljih, nekaterih sodobnih klasikih, manj poznanih zdomskih ustvarjalcih.

Profesor Pibernik je največji poznavalec življenja in dela pesnika Franceta Balantiča – posvetil mu je domala trideset let raziskav –, a tudi literarnega ustvarjanja Ivana Hribovška, Ludveta Potokarja, Vladimira Truhlarja, Karla Mauserja, Janeza Jalna, Jožeta Udoviča, Antona in Franceta Vodnika in še bi lahko naštevali.

Prof. Pibernik, ki bo 2. septembra obhajal 85-letnico, je tako rekoč "terenski" literarni zgodovinar, saj ob dokumentih in literarnem opusu besednih ustvarjalcev, ki jih preučuje, posveča veliko pozornost pogovoru z ljudmi, ki so bili tako ali drugače njihovi sopotniki.

Njegovo delo je skrbno in dokumentirano, a tudi obsežno, saj se je v desetletjih monografij in zbirk zbralo za polno omaro.

V večurnem prijaznem pogovoru, ki je potekal na njegovem domu v Kranju, smo se dotaknili več vsebin. Tudi takih, ki so neposredno vezane na naš zahodnoprimorski prostor. Pri pogovoru je sodelovala tudi njegova žena Jolanda, ki je doma iz Brkinov, rodila pa se je v Trstu, je upokojena učiteljica likovnega pouka ter zvesta spremljevalka moževega raziskovalnega dela.

Povod za pogovor in obisk v Kranju pa je bila 70-letnica Balantičeve smrti, ki jo bodo v jesenskih mesecih s knjižnimi izdajami in različnimi pobudami obeležili v Ljubljani, Kamniku in Grahovem.

☞ Naš pogovor pa smo začeli pri temeljih. Od kod izhaja posebno zanimanje, ki traja že vse življenje, za pesnike in pisatelje, ki niso spadali v Olimp uradne literarne zgodovine?

☞ O raziskovanju Franceta Balantiča in drugih avtorjev, katerim sem se posvetil in se še posvečam, bi lahko napisal zgodbo v zgodbi. In te zgodbe niso še dokončno napisane, saj se najdejo tudi pri Balantiču, ki ga preučujem že desetletja, še vedno kakšna vprašanja, na katera za zdaj še ni odgovorov.

Pravzaprav se je vse začelo pozno jeseni leta 1944, morda pred novim letom 1945, star sem bil šestnajst let, ko sem dobil v roke Slovenčev koledar za leto 1945. V njem je literarni zgodovinar Tine Debeljak objavil zapis o šestih mladih književnikih, ki so bili žrtve revolucije. Na prvem mestu je bil pesnik France Balantič, čigar ime sem takrat prvič srečal, vendar me je Debeljakov članek pritegnil zaradi tega, ker je

bil tam omenjen Lojze Grozde, ki sem ga poznal iz ljubljanskega Marijanišča. V koledarju je bilo še več drugih poročil, denimo o tragediji na Turjaku in o prekopu jelendolskih žrtev. Same strašljive stvari že takoj na začetku.

☞ Kako pa se je nato razvijalo in nadaljevalo?

☞ Ko sem leta 1946 na kranjski gimnaziji obiskoval šesti razred, mi je sošolec posodil Balantičevo zbirko V ognju groze plapolam iz leta 1944. On jo je dobil od svojega strica, ki je bil na klasični gimnaziji v Kremžarjevem literarnem krožku. Knjižico mi je sošolec posodil, jaz pa sem jo, poln navdušenja, prepisal od prvega do zadnjega verza s komentarjem vred. Balantičeva poezija in življenjska pot pa sta me prevzela, najbrž tudi zaradi tega, ker sem se takrat že sam ukvarjal s pesnikovanjem in tudi z zanimanjem spremljal takratno literarno življenje.

France Pibernik z ženo Jolando med intervjujem v Kranju.

Odslej me je Balantič spremljal na moji poti in vseskozi sem zasledoval vse, kar je zadevalo tega prepovedanega pesnika. Tako sem dobil tudi Balantičev zbirko, ki je izšla v Buenos Airesu leta 1956. Iz Trsta mi jo je v borši prinesla tašča Marija Opara, doma iz majhne brkinske vasi Slope pri Hrpeljah. Prav tako imam v svoji knjižnici tudi kopijo uničene izdaje njegovih poezij, ki bi morala iziti v Ljubljani leta 1966. Ohranilo se je vsega skupaj 10 ali 11 izvodov. Zbirko sem fotokopiral v NUK-u, tudi opremo, ki jo je podpisal Janez Bernik. Tri leta so pri Državni založbi Slovenije čakali na placet, upali so, da jim bo vendarle uspelo dobiti dovoljenje, vendar pri CK ZKS ni bilo soglasja in zbirka ni našla poti do javnosti. Bila je tiskana, nato pa je naklada končala v papirnici Vevče.

☞ Poezija Franceta Balantiča pa je bila tudi v matični Sloveniji kljub temu razširjena in priljubljena, pa čeprav je bila v javnosti prepovedana.

☞ Balantiča je rešil Tine Debeljak, ko je njegove verze uredil in tiskal leta 1944. Balantičeva zbirka je bila na neki način vendarle dostopna in smo jo lahko prebrali. Njegova zbirka je bila sicer uradno prepovedana, a med ljudmi dovolj razširjena. Ko sem jeseni 1949 prišel na slavistiko, so ga vsi kolegi hoteli brati, tudi partijci, in o njem smo na široko debatirali. Zanimivo pa je, da pristojni organi niso nič ukrepali. Nihče ni bil zaprt zaradi tega. Zadeva se je zaostрила šele pozneje.

Predmet zanimanja Udbe je France Balantič postal šele leta 1959, ko je v Berlinu izšla Slodnjakova literarna zgodovina *Geschichte der slowenischen Literatur*, v

kateri je pisal tudi o Balantiču in ga na ta način internacionaliziral. Anton Slodnjak je to svojo potezo plačal z izključitvijo z univerze, Udba pa je začela poizvedovati, kdo se z Balantičem ukvarja.

☞ Kdo pa se je takrat pravzaprav ukvarjal z Balantičem?

☞ Najbolj ga je poznal prof. Anton Slodnjak, ki je bil eden redkih, ki je vedel za Balantičev literarno zapuščino. Danes nam marsikaj posreduje poročilo Udbe, ki je nastalo leta 1959, po izbruhu Slodnjakove afere. Tam so navedena imena številnih književnikov, ki so se posebej zavzemali za odpisanega pesnika, med starejšimi Anton in

France Vodnik, Balantičev prijatelj Marijan Tršar, izmed mlajšega pesniškega rodu pa so imenovani Ada Škerl, Ivan Minatti, Janez Menart in Ciril Zlobec. Prav nenavadno je in po svoje značilno, da je pesnik, ki je bil že davno mrtev, nenadoma osebno postal predmet policijske preiskave, kar se je z vso ostrino pokazalo, ko je leta 1966 urednik Mitja Mejak za Državno založbo Slovenije pripravil izbor Balantičevih pesmi. Zbirka je bila natisnjena, ni pa mogla iziti, ker je prišla prepoved z najvišjega političnega vrha. Takrat so organom pregona posebej naročili, da v Grahovem preverijo, ali nad pesnikom visi kakšno hudo dejanje, ki bi ga neposredno obremenjevalo. Kot je razvidno iz uradnega sporočila notranje uprave iz leta 1967, njihovi organi na terenu v Grahovem niso našli nič obremenjujočega za Balantiča, a zbirka vseeno ni mogla iziti. Iz tega navedka je mogoče povzeti temeljno dejstvo, to namreč, kako veliko postavko je predstavljal Balantič v povojnem slovenskem političnem življenju. Omenjeno je bilo še to, da Balantič ni mogel iziti tudi zato, ker je bil takrat podpisan protokol med Svetim sedežem in jugoslovansko vlado, da ne bi tega razumeli že kot koncesijo ob podpisu.

Tako je bilo v tistih letih. Danes težko verjame mo, da je bilo tako, takrat pa je bilo vse zelo resno. Še dobro, da nismo vsega vedeli, sicer bi bilo življenje še bolj naporno od tega, kar je že bilo. V kulturi se je marsikaj dogajalo in marsikdaj kaj zalomilo. Tako je bila Goršetova razstava v Kostanjevici na Krki leta 1972 menda odpovedana samo zato, ker je bil med viri v katalogu omenjen Mirko Javornik.

☞ **Kdaj pa ste prišli v stik z Balantičevo družino?**

☞ Kolegica slavistka iz Komende Anda Peterlin je poučevala na gimnaziji v Kamniku in med njenimi dijakinjami je bila tudi Balantičeva mlajša sestra Tilka. Bil sem še bruc na slavistiki, bilo je to pred božičem 1949, ko smo šli prvič k njim na obisk. Živeli so še v skromni stari hiši, ki je danes ni več, saj so jo podrli zaradi obvoznice. Takrat sem edinkrat videl tudi Balantičevega očeta, tam sta bili še mama in starejša sestra Minka. Pokazali so mi nekaj Balantičevih stvari, ki jih je pustil doma. Ostalo je odnesel s sabo, ko je aprila 1941 odhajal v Ljubljano. Pravzaprav je vse manj pomembno uničil, saj je bil do sebe zelo zahteven. Po tistem prvem srečanju smo ohranili stike, obiskoval sem jih, veliko smo se pogovarjali o vsem mogočem, tako da sem počasi prišel so jasnejše podobe Balantičeve družine.

☞ **Kdaj pa ste začeli z zbiranjem gradiva?**

☞ Za Franceta Balantiča sem začel sistematično zbirati gradivo leta 1983, po arhivih sem brskal vse do leta 1985. Ker je bil Balantič še vedno problematična tema, sem prijavil raziskovalno nalogo na filozofski fakulteti v Ljubljani s podporo profesorja Borisa Paternuja. Ker sem takrat korespondiral z dr. Markom Kremžarjem v Argentini, je Udba vse to spremljala, a ne samo to. Med počitniško odsotnostjo naše družine so mi udbovci premetali stanovanje. Pri "preiskavi" je kaj tudi izginito, med drugim dokument s pričevanjem dr.

Vladimirja Seliškarja, nekdanjega člana propagandnega oddelka Tomšičeve brigade, ki je bila novembra leta 1943 v Grahovem. Vendar sem tekst k sreči že prej pretipkal in ga tako ohranil. V stanovanju smo imeli tudi knjižico z znanim intervjujem, ki je izšla leta 1975 pri tržaškem Zalivu ob 70-letnici Edvarda Kocbeka, vendar jo je k sreči žena Jolanda skrila v shrambo pod nekim loncem, tako da je rešila nas in brošuro.

☞ **Vendar preiskava ni ustavila vašega dela.**

☞ Ko sem posredno zvedel za tako poostren policijski nadzor nad svojim delom, vmes je bilo tudi vztrajno vsakodnevno zmerjanje po telefonu, sem se znašel v veliki zadregi, kaj naj naredim. Kakšne tri tedne sem pretehtaval, bil v sebi blokiran, nekaj gradiva, ki bi lahko katerega od mojih dopisovalcev ali pričevalcev obremenjevalo, sem celo vrgel na ogenj. Po treh tednih pa sem se odločil, da grem naprej. In sem na srečo in ob vsem tveganju nadaljeval z raziskavo, v nasprotnem primeru vsega tega ne bi bilo.

☞ **V treh desetletjih ste zbrali celo morje dokumentov in pričevanj. Kateri Vam je najdražji, ali Vam je najbolj ostal v zavesti?**

☞ Marsikaj izjemnega se je nabralo, to in ono sem odkril nehote, mislim pa, da med najdragocenejše dokumente sodi pismo, ki ga je 3. decembra 1943 pisala Marija Mišič, pesnikova ljubezen v Grahovem, ker je to edino neposredno pričevanje o njunem odnosu. Marija je imela štiri brate domobrance, dva sta zgorela na postojanki v Grahovem, dva sta bila pobita

po vojni. Pismo je posvetila trem mrtvim Francetom, in sicer Balantiču, Kremžarju in bratu nekaj dni po njihovi smrti na njihov god. V Podpeči na Barju, kjer je živela, potem ko se je umaknila pred partizanskimi grožnjami, jo je po tragediji v Grahovem obiskal rešenec iz grahovske postojanke Stanko Tomažič in ji povedal, kaj se je dogajalo v postojanki pred popolnim uničenjem. Pismo je ves čas hranila pri sebi in je šele po njeni smrti preko usmiljenk prišlo iz Pariza v Kamnik do Balantičevih sester. S. Marijo Mi-

Na desni Slovenčev koledar za leto 1945.
Na levi: zvezek, v katerega je leta 1946
prof. Pibernik prepisal Balantičeve poezije.

Velikonočna voščilnica, ki jo je Edo Brajnik poslal Francetu Balantiču leta 1934.

šič sem dvakrat srečal, ko je prišla v Slovenijo na obisk k domačim na Bločice. Po vojni je postala redovnica usmiljenka ter živela v samostanu v bližini Pariza, kjer je bila ekonom. Umrla je leta 1989 zaradi levkemije.

Omenil pa bi še zanimivo voščilnico: France Balantič je prijateljeval z Edom Brajnikom, ki se je sicer rodil v Kamniku, vendar je njegova družina izhajala iz Štandreža. Brajnik in Balantič sta bila sošolca in velika prijatelja. Ko so se Brajnikovi preselili v Mursko Soboto, mu je Edo za veliko noč leta 1934 poslal voščilnico. Potem so se njuni stiki pretrgali. Edo Brajnik je bil med vojno pri Vosu, po vojni pa visok funkcionar Udbe, deloval je tudi v Beogradu, a se je ves čas zanimal za »zadevo Balantič«.

- ☛ Kaj pa bi povedali o dokumentih, ki jih iz takih ali drugačnih razlogov ni?
- ☛ Marsikaj je za vedno izgubljeno. Rekel bi, da je velika izguba v tem, da se niso ohranila pisma, ki jih je Balantič po bolezni 1941 pisal Francetu Kremžarju, ker bi nam edina lahko kaj povedala o Balantičevem odnosu do poezije in lastnega ustvarjanja. Kremžarjev brat Marko mi je povedal, da so bila verjetno shranjena v omari doma v Ljubljani. Tine Debeljak, ki je leta 1944 pripravil razstavo o Balantiču, je pri Kremžarjevih dobil veliko gradiva, tudi fotografskega, začuda pa so Balantičeva pisma ostala nedotaknjena. Ko so se Kremžarjevi maja 1945 umaknili na Koroško, je njihov dom zasedla lokalna Udba in je bilo vse tamkajšnje gradivo po vsej verjetnosti uničeno, tudi Balantičeva pisma. Na srečo pa je ostalo vse, kar je zbral Debeljak in je danes v Arhivu Republike Slovenije, predvsem Balantičevi pesniški rokopisi.
- ☛ 24. novembra 2013 bo 70-letnica Balantičeve smrti v Grahovem. Kaj se pripravlja za obletnico?
- ☛ Za založbo Družina pripravljam večjo monografijo z dokumenti, fotografijami in esejmi, ki bo izšla do novembra. Po formatu bo podobna monografiji Jože Udovič, In iskra v besedi ostane, ki je izšla lani pri Celjski Mohorjevi. Za jesen pri ZRC SAZU pripravljam dopolnjeno izdajo Zbranega dela Franceta

Balantiča, ki sem ga uredil in je izšlo leta 2008. Vsekakor bi se spodobilo, da bi na Balantičevo rojstno hišo v Kamniku, kjer danes živi njegov bratranec, postavili spominsko ploščo. Mestna občina Kamnik je leta 1991 v neposredni bližini rojstne hiše, na koncu ulice, kjer je nekoč stala kapelica in so se zbirali novotrški fantje, postavila spomenik, delo akad. kiparja Draga Tršarja, medtem ko je prvi spomenik pred grahovsko osnovno šolo leta 1990 postavila občina Cerknica in urejen je bil skupni grob, v katerem počivajo pesnikovi posmrtni ostanki.

Nekaj za 70-letnico uničenja postojanke menda pripravljajo v Grahovem. Na prostoru, kjer je stala postojanka, kjer so zgoreli Balantič, Kremžar in sobojevniki, je danes igrišče. Lastnik zemljišča je daroval svojo parcelo, da bi se na njej postavilo spominsko obeležje. O tem je govor že vrsto let. Na spomeniku bi bila končno napisana tudi vsa imena žrtev, ki so zgorele v postojanki.

Skupinski grob na pokopališču v Grahovem, kjer počiva tudi naš pesnik, je nekoliko zapuščen, na nagrobniku pa je le Balantičevo ime, pa čeprav je tam pokopanih 30 mladih, ki so zgoreli v tistih usodnih urah. Ko sem bil prvič na pokopališču, ni bilo nobene sledi o grobu, saj so po vojni politični nasprotniki zbrisali vsak poskus obeležjenja groba. Ko sva z ženo prvič obiskala pokopališče, groba nisva mogla najti. Balantičevi so prvič položili cvetje na grob leta 1968, ko je bila tam opazna samo gomila.

☞ Ali se pripravljajo kakšne slovesnosti?
 ➤ V Kamniku prav gotovo, saj tu deluje tako imenovana »Balantičeva družčina«, ki vsako leto poskrbi za kak spominski dogodek, letos bo vsekakor ob kamniškem spomeniku.

☞ Kaj pa v Ljubljani?

➤ Pri Družini in Slovenski akademiji znanosti in umetnosti bodo nedvomno pripravili tiskovni konferenci ob izidu omenjenih knjig. Proslave pa, mislim, da ne bo. Nič ne kaže, da bi se književniki kaj angažirali. V veži Društva slovenskih pisateljev na Tomšičevi v Ljubljani namreč še vedno visi plošča med vojno umrlih književnikov, a na njej ni ne Balantiča ne Hribovška.

☞ Kaj pa drugi zamolčani avtorji, na primer pesnik Ivan Hribovšek?

➤ Ivana Hribovška postavljam neposredno ob Balantiča. Hribovškove pesmi mi je prva pokazala prof. Anda Peterlin. Bil je čisto nekaj drugega kot Balantič, pri Balantiču poezija kar bruha iz njega, pa tiste slikovite, domala baročne metafore, vsekakor dionizična poezija. Hribovšek piše zelo utišano, je refleksiven, apolitičen pesnik. Ko sem zanj zvedel, sem šel v Radovljico, kjer je živela njegova starejša sestra Lojzka. Ker me ni poznala, je spočetka mislila, da sem od Udbe, ko pa so se stvari razjasnile, mi je začela pripovedovati nepretrgoma celo uro, a na poseben način zadržano. Tako si takrat še ni upala spregovoriti o gospe Anici Resman Zaletel, ki si je vrsto let s Hribovškom dopisovala. Hribovšek ji je zaupal rokopisno zbirko, ki jo je uredil na Dunaju maja 1944. To je bil edini izvod edine zbirke, medtem ko je bilo drugo rokopisno gradivo zvečine uničeno. Če bi se ta rokopis izgubil, Hribovška ne bi bilo, saj je pred vojno objavil le dve pesmi v Kocbekovem Dejanju. Gospa Anica je rokopis skrbno čuvala, ga zaradi preiskav skrivala v različnih kotih po domu, skrila ga je celo v hlevu. Ko je resno zbolela, se je zbala za usodo zaupanih pesmi. Vse pesmi je pretpkala in jih poslala Hribovškovi sestri Pavli Kremžar v Argentino. Poezije je v Argentini dobil v roke dr. Tine Debeljak, vendar si je želel izvirnega rokopisa. Pa je nanoslo, da je svetovno znani slovenski

alpinist, ki živi v Bariločah, Dinko Bertonec, prišel v Slovenijo. S Hribovškovi je bil v daljnem sorodstvu. Obiskal je domače na Jesenicah in se oglasil pri Zaletelovih. Tako je rokopis po osebni pošti prišel v Argentino in leta 1965 je pri Slovenski kulturni akciji bila natisnjena pesniška zbirka Ivana Hribovška v Debeljakovem uredništvu pod naslovom *Pesmi naj zapojem*. Hribovšek, ki je bil do tedaj literarna neoseba, je našel pot v javnost. Ali ni to zgodba?

Premaknilo se je tudi doma. Prve pesmi so bile uvrščene v veliko antologijo *Živi Orfej* leta 1971, medtem ko je zbirka Hribovškovih pesmi izšla leta 1990 pri Cankarjevi založbi. Pomemben dogodek pa je bil že simpozij, ki ga je SAZU organizirala leta 1994. Na njem so ugledni strokovnjaki spregovorili o pesniškem opusu Franceta Balantiča in Ivana Hribovška. Po tistem sem za oba pesnika lahko pripravil zbrano delo, Balantiča 2008, Hribovška 2010.

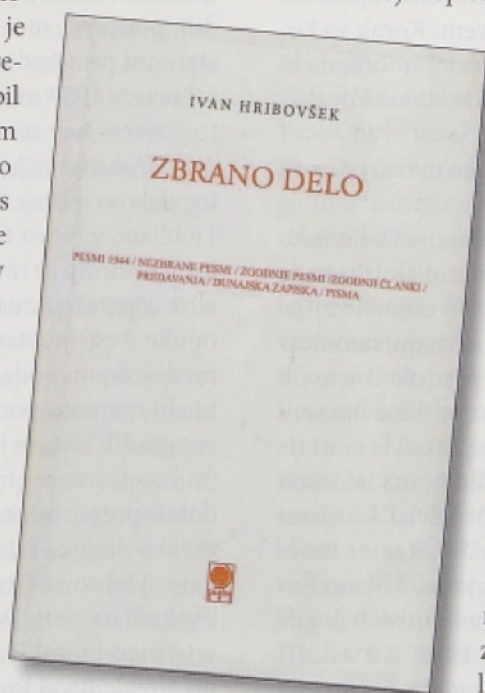
☞ Kdaj so začeli vaši pričevalci bolj svobodno oz. sproščeno odgovarjati na vaša vprašanja in pisma?

➤ Najtežje jih je bilo odkriti, potem pa je bilo zelo različno, kot so pač ljudje, njihova odzivnost pa je bila praviloma odvisna od tega, po kateri poti sem prišel do njih. Predvsem se je treba s posamezniki veliko in večkrat dolgo pogovarjati, ker šele potem, ko sem jaz kaj izvedel, sem lahko vpraševal naprej in globlje. Kakšen me je pustil tudi pred vrati, sicer pa je bilo treba biti v prvi vrsti potrpežljiv in vztrajen. Dragoceni so bili moji dopisovalci, bodisi doma bodisi v tujini, v

zdomstvu. Veliko domiselnosti je bilo potrebno, da sem si odprl vrata na partizanski strani, a je šlo. Pogovarjal sem se s človekom, ki je vodil napad na Grahovo, s politkomisarjem, ki je odločal o usodi zajetih iz postojanke v jutranjih urah tistega usodnega dne, zanimiv pa je bil tudi pogovor s partizanom, ki je sodeloval pri oblegi postojanke.

☞ Vam je všeč naziv terenski literarni zgodovinar?

➤ Danes je v naši stroki s pomenovanji velik križ. Vsekakor se nimam za literarnega zgodovinarja, ker literarni zgodovinar je znanstvenik, ki ima pred seboj neko literarnozgodovinsko doktrino in po njej presoja zgodovino literature

Zbrano delo Ivana Hribovška.

V Kamniku so Balantičev spomenik postavili leta 1991.

in njene ustvarjalce. Dandanašnji je na slovenistiki v modi literarna veda in literarna teorija, ne vem, če koga tam še zanima zgodovina literature. Moj pristop je drugačen, predvsem preprost. Zbiram gradivo posameznih avtorjev in jih oblikujem v celote, dodajam opombe in kratke uvodne komentarje. Veliko mojega dela je res terenskega, ker sem v večini primerov, ko sem raziskoval zamolčane in prepovedane avtorje, v resnici šele odkrival gradivo in pričevalce. Sploh ne štejem, kolikokrat sem bil v Grahovem. Korak za korakom sem našel prav vse, ki bi jih želel srečati, da bi mi kaj povedali. Pravzaprav sem literarni raziskovalec.

☞ Na katero delo, razkritega besednega ustvarjalca ali zbrano delo ste najbolj ponosni?

☞ Nobenega dvoma ni, da je Balantič moje življenjsko delo, saj na njem delam 30 let, v širšem smislu pa je bilo zelo pomembno, da sem leta 1991 objavil knjigo *Jutro pozabljenih*, v kateri je prvi seznam zamolčanih besednih ustvarjalcev. Zbral in predstavil sem jih enaindvajset, a niso bili vsi. Od 4. zvezka dalje sem sodeloval z Enciklopedijo Slovenije, tako da smo tja vključili tudi vrsto doslej zamolčanih, za leksikon Cankarjeve založbe sem, denimo, obdelal šestdeset novih imen, med njimi tudi Hribovška, Staneta Bračka, Ludveta Potokarja, Franceta Papeža, Mileno Šoukal pa Karla Mauserja, ki je avtor zanimive trilogije *Ljudje pod bičem* (Buenos Aires, I 1963, II 1964, III 1966), gotovo najboljšega romana na drugi, torej na protikomunistični strani.

☞ Kaj pa zdovski literarni zgodovinarji?

☞ Tine Debeljak je bil edinstven, kaj vse je izbrskal in predvsem kako je prišel do gradiva! V Argentini so prebirali vse naše revije, eseje, monografije. Z Zorkom Simčičem večkrat pokomentirava, da je on v Argentini prebiral vsa moja dopisovanja s pesniki in pisatelji, ki sem jih potem zbral v treh knjigah, vse je vedel o meni in o tem, kar se dogaja pri nas, jaz pa nič o tem, kar se je dogajalo v zdomstvu. Bilo je neverjetno, kako so bili informirani. Občudujem Jurčeca, kakšne informacije si lahko našel v Glasu SKA! Tudi iz domovine. Za primer: eden mojih prijateljev je v Mariboru postavil na oder izbor Cankarjevih del ob stoletnici njegovega rojstva, izzval nekaj polemik, tudi Vidmarja, pa je Jurčec to registriral v Buenos Airesu!

☞ Ste bili v Argentini?

☞ Ne, dvakrat bi moral iti, pa ni uspelo.

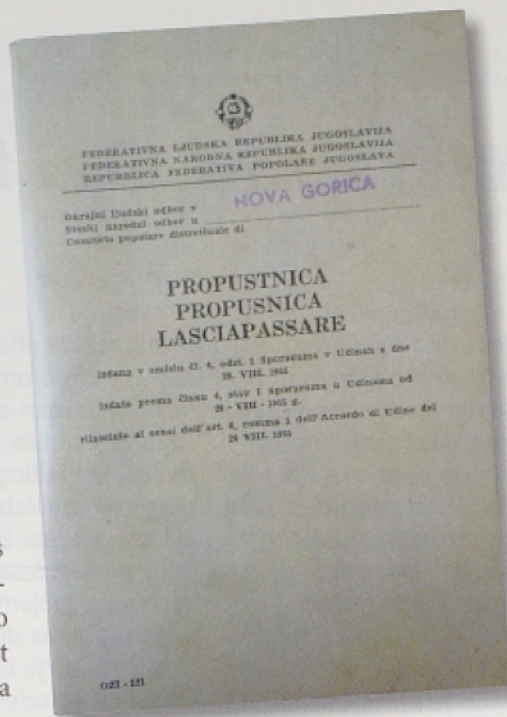
☞ Svojo profesuro ste začeli na našem koncu, točneje v Goriških Brdih oziroma na Dobrovem. Tam sta se tudi spoznala z bodočo ženo. Kaj bi o tem povedali?

☞ Diplomiral sem februarja leta 1955, potem sem iskal službo. Preverjeni kadri so službo takoj dobili v Ljubljani, nas z drugega seznama pa so pošiljali od Murske Sobote do Koprškega. Jaz sem bil v Goriških Brdih, poučeval sem na nižji gimnaziji na Dobrovem, stanoval pri Gradnikovih v Medani. V Brda sem prišel marca 1955 in tam ostal do leta 1958. Zame je bil to povsem nov svet in daleč je bilo.

Z Dobrovega je bila pot do Ljubljane z avtobusom in vlakom nekaj nemogočega, dolga, avtobus je iz Ljubljane v Novo Gorico vozil enkrat na dan. Takrat je bila v Brdih še revščina, otroci so po vasi hodili bosi ali v copatah iz cunj. Šolska stavba je bila stara, še iz rajne Avstrije, stare klopi, ni bilo kurjave, pozimi je med deskami pada silil sneg. Ogromno hiš v Brdih je imelo namesto poda še zemljo, saj so bili koloni. Ko so zgradili klet, se je območje začelo razvijati.

Živeli smo v obmejnem pasu, zato smo leta 1956 dobili prepustnice, s katerimi smo lahko hodili čez mejo v Italijo. Bilo je zelo priročno, ker je na razdalji Dobrovo-Gorica vozila italijanska "korjera" dvakrat na dan. Po šoli sem se tako lahko zapeljal v Gorico in na Travniku obiskal Katoliško knjigar- no, pregledoval knjige in revije, ki jih pri nas ni bilo mogoče dobiti. Pravo odkritje zame pa je bilo, ko

Pibernikova prepustnica, s katero je prehajal mejo na Goriškem v petdesetih letih.

sem tam našel argentinsko revijo Meddobje. Dodobra sem si večkrat ogledal mesto in prizadeto vsepovsod poslušal samo italijanščino. Morda sem prav zaradi tega, torej iz čistega domoljubja enkrat prepešal vso pot iz Gorice preko Oslavja in Števerjana do Huma in na Dobrovo. Hotel sem поблиže spoznati tudi ta kos naše zemlje onkraj krivične meje. Na Dobrovem sem se prvič srečal s svojo bodočo ženo, ki je na nižji gimnaziji poučevala likovnost, dobro poznala sodobno likovno umetnost in se močno zanimala za Gradnika in tudi sicer za literaturo.

☛ Posebno knjigo ste posvetili tudi svojemu bratu Avguštinu, ki je kot duhovnik umrl v begunstvu.

☛ V družini nas je bilo devet, imel sem pet bratov in tri sestre. Ostali smo še trije bratje. Moj brat Avguštin je umrl leta 1956 in je bil pokopan v župniji Nussdorf pri Lienzu. Leta 1968 se nam je posrečilo, da smo ga prekopalni na domače pokopališče v Komendi. Ko sem bil v Brdih in sem imel prepustnico, sem upal, da se bova lahko kdaj srečala v Gorici, vendar je zbolel, moral v bolnišnico, kjer pa ni prestal druge hude operacije. Leta

1957 sem v Novi Gorici prosil za potni

list, tako da sem lahko obiskal njegov grob. Med vojno brat ni bil na noben način angažiran, obiskoval je šesti letnik bogoslovja, maja 1945 pa so se bogoslovci šestega letnika umaknili čez Karavanke. Novo mašo je imel pri nunah v kraju Zagrad pri Gospe Sveti. Mislim, da je ostal v Avstriji in ni hotel v Južno Ameriko, kamor so ga vabili, delal v okolici Lienza samo zato, ker je upal, da se bo nekega dne vrnil domov. Vrnil se je, a šele dvanajst let po smrti.

☛ Ali imajo v slovenski književnosti Balantič in ostali zamolčani literati vsaj danes vlogo, ki si jo zaslužijo?

☛ Problem je težak. Avtorji, ki so bili v matici uradno prepovedani, so bili izločeni iz običajnega literarnega in družbenega življenja. Njihova dela so bila dostopna samo nekaterim, za javnost pa preprosto niso obstajali. Kdo naj tem književnikom vrne petdeset let? Nihče in nikoli! Tudi pozneje, ko so jih začeli vključevati v literarne pregledne, so jih obravnavali kot nekak privesek s posebno oznako, čeravno je šlo za vrhunske ustvarjalce, denimo za Balantičevo ali Hribovškovo poezijo, ali za pripovedništvo Zorka Simčiča. Zanj bo še kar naprej veljalo, da je zdomski, izseljenski avtor, čeprav je literarno pot začel v Ljubljani in se pred leti spet vrnil ter po vseh kriterijih velja za vrhunskega slovenskega pisatelja. Zanimalo bi me, ali študentje slovenistike kaj slišijo o poeziji Vladimirja Truhlarja, ki je zanimiva vzporednica povojnima Antonu Vodniku in Kocbeku, a tudi Jožetu Udoviču, Cenetu Vipotniku in še komu.

☛ Ali ste spoznali tudi naše zamejske kulturnike in literate?

☛ Ne, takrat nisem srečal nikogar, tudi ko sem hodil po Trstu ne, z njimi sem se seznanil kasneje ob raznih slavističnih ali književnih srečanjih.

☛ Kaj pa Alojz Gradnik?

☛ Gradnik je v povojnih letih veljal za izjemno pesniško osebnost, zato so bila srečanja z njim v Medani več kot mimobežnost. V Brda je prihajal redko, ker so bile zveze slabe, a vedno je ostal kakšen teden, pa sva se včasih zasedela v njihovi kuhinji in si kaj rekla o literarnih razmerah, sicer pa je bil precej molčeč. Živahneje je bilo, kadar sem ga obiskal na stanovanju v Ljubljani. Takrat sem pripravljaval strokovno nalogo: Gradnik in Brda.

☛ V zadnjih letih pa preučujete delo Vladimirja Truhlarja ...

☛ Pesnik in teolog Vladimir Truhlar je spet nekaj povsem samosvojega. Bil je desetletja profesor na rimski Gregorijani, sodil med vrhunske evropske teologe, izdal pa tudi več pesniških zbirk, prve v Argentini, ostale v domovini. Njegova poezija je izrazito religiozna v modernem smislu in zato imenitno dopolnjuje podobo povojne slovenske poezije. Pred dvema letoma sem uredil prvo knjigo njegovega zbranega dela, to jesen bo izšla druga in bo s tem objavljena vsa poezija, potem pa bo treba zbrati še njegove eseje in korespondenco, morda bo sledila še monografija.

Mira Cencič

Duhovniki v tomajski fari (II. del)

Tomajski pleban v letih od 1446 do 1452 Anton de Goppo je znamenita osebnost, zato o njem vemo nekaj več. Deloval je v zelo nemirnem času turških vpadov, cerkvene zmede in nasprotovanj, ko se je kriza v katoliški Cerkvi začela reševati v novih verskih gibanjih. Ker je škof istega dne imenoval de Goppa za tomajskega plebana in povzdignil tomajsko cerkev v last škofijske skupnosti, ga je zadolžil, naj si izbere pomočnika in naj posreduje v Rimu, da se potrdi škofova odločitev o imovini tomajske plebanije. De Goppo je bil torej izobražen in pismen, če mu je bila poverjena taka naloga. Še kot tomajski pleban je prišel v kolesje spora med devinskimi grofi in sedežem tržaške škofije v zvezi z zahtevami po patronatu, ki naj bi Devincem zagotovil pravico, da izbirajo plebana na pomembnejših plebanijah na ozemlju devinske grofije.

Antona de Goppa je 4. aprila 1447 sedem kanonikov v tržaškem kapitlju izvolilo za škofa, vendar je papež imenoval za škofa Eneja Silvija Piccolominija. Šele ko je leta 1452 Piccolomini postal papež, je de Goppo zasedal tržaški škofijski prestol in nato vodil tržaško škofijo 35 let, to je do leta 1487. Prav v času, ko je Piccolomini postal papež in de Goppo tržaški škof, se je spor z Devinci stopnjeval in zaostroval. Zato se je škof de Goppo za binkošti leta 1452 iz strahu pred grofi Walsee umaknil v Dolino in se šele 1459 vrnil na škofijo v Trst.

Kot tržaški škof je de Goppo blagoslovil kriško in šepuljsko cerkev. Leta 1463 je vodil pogajanja v Senožečah, kjer je bil z Devinci sklenjen mir, tako da so devinski grofje in njihovi nasledniki dobili pravico umeščati tomajskega župnika. Z istim aktom, ki ga je nekoliko kasneje podpisal papež Piccolomini, je Tomaj postal župnija in ustanovila se je še župnija Povir, ki sta ji pripadali tudi vasi Sežana in Šmarje, s tem pa se je obseg tomajske župnije prvič zmanjšal. Nekatere dogodke iz tega časa opisuje pisatelj Alojz Rebula v svojem romanu Zeleno izgnanstvo.

Po več desetletjih dolgem sporu je torej leta 1463 devinskim grofom pripadel patronat nad tomajsko duhovnijo. Z istim aktom je tomajska plebanija postala župnija. Župnika so devinski grofje izbirali med tremi škofovimi predlogi. Leta 1472 je s prehodom devinske posesti v last Habsburžanov pripadla pravica umeščanja tomajskega župnika tej vladarski hiši, tako je župnija postala cesarska ali knežja, kakor jo imenuje tudi Valvasor v svojem znamenitem delu. Ta pravica je leta 1848 prešla na dunajski dvor, leta 1919 pa na rimsko vlado. Zadnji je bil po tej poti umeščen leta 1924 gospod Albin Kjuder.

Iz časa, ko so se po Evropi širila reformna gibanja za cerkveno prenovo, imamo o tomajskih župnikih zelo malo podatkov. Leta 1586 je bil v neki listini omenjen župnik Janez Cerneus (Janez Černe), doma iz Tomaja, najverjetneje od Črnjevih, kjer so sedaj Kudrovi, leta 1594 pa župnik Joanez Sigaz.

Več vemo o tomajskih župnikih, odkar je Gašper Švagelj, ki je upravljal župnijo v letih 1624-29 in začel izvajati ukaze tridentinskega cerkvenega zbora (1545 do 1563), začel pisati matične knjige.

Župnik Jakob Križaj (Crisey) je že leta 1629 nasledil Švaglja in župnikoval v Tomaju do leta 1640. Križaj je bil doma iz Solkana, od koder je nekaj pomembnih visokih cerkvenih dostojanstvenikov z istim imenom (Jakob Križaj, arhidiakon, 1668). Križaj je bil kot tomajski župnik hkrati tudi apostolski protonotar (protonotarius apostolicus) in član tržaškega kapitlja, pred tem je bil od leta 1624 župnik v Dolini pri Trstu, torej smemo sklepati, da je bil rojen okrog leta 1600. V letih 1637-40 je sezidal tomajsko farno cerkev, ki je največja na tem delu Krasa. Denar zanjo je zbiral tri mesece po vsem cesarstvu. V tem času je poleg zidave tomajske povečal tudi avbersko,

Tomajska farna cerkev sv. Petra in Pavla, zidana v letih 1637-1640. (Fotografija iz leta 1931, osebna last)

Levo: britovska cerkev Devica Marije (razglednica). Spodaj: Marjina cerkev na Repentaboru. Obnovil in dozidal jo je tomajski župnik Klapše leta 1762.

dutovsko in kazeljsko cerkev. Križaj je pisal farno kroniko in tako zabeležil veliko zanimivih podatkov. Ta marljivi in ustvarjalni duhovnik je že dva meseca po posvečenju farne cerkve odšel v večnost. Umrl je septembra ali oktobra 1640 za ošpicami. Najbrž je pokopan v grobnici sredi cerkve.

Elija Garzarolli je bil v Tomaju župnik od oktobra 1640 do decembra 1661, torej 21 let, izhajal pa je iz plemiškega rodu iz Senožeč. Tudi on je bil visok cerkveni dostojanstvenik, protonotarius apostolicus, član tržaškega kapitlja. O njegovem 21-letnem delovanju v Tomaju je kar nekaj materialnih dokazov, svoja dela je označeval z začetnicami E. G. in letnico. Tako je najverjetneje zgradil vodnjak ali morda celo kaplanijo (1661), kjer je današnja osnovna šola, gotovo pa je povečal cerkvico v Britofu in ji dozidal lopo. Povečal in obnovil je kriško cerkev in začel zidati njen zvonik, zvišal je šepuljsko cerkev. Pokopan je v britovski cerkvi sredi ladje. Na plošči je dobro prepoznaven grb senožeške grofovske rodbine.

Nasledil ga je spet župnik plemiškega rodu Oton Hanibal Libero baron Eggh. Rodbina Eggh je bivala v dvorcu na Brdu pri Kranju in se je delila na tri veje. Hanibal je bil od leta 1653 do 1658 gojenec v zavodu Germanicum v Rimu, župnik v Tomaju pa polnih 51 let, to je od 1662 do 3. septembra 1713, ko je umrl star 82 let. Pri njem sta bila hi-

šna kaplana Janez Andrej Benaglijo pl. Rosenbach (1702 do 1705) in še prej Andrej Amigon (1685 do 1693), ki je umrl leta 1706 kot diamantni mašnik v Vipavi.

Njegovo polstoletno delovanje je bilo mirno. Farna cerkev je bila v glavnem končana, cerkev v Britofu povečana in obnovljena, tako da z zidarskimi deli ni imel dosti opravka. Verske prekucije so se umirile, devinski grofje, lastniki tomajske zemlje, so imeli svoj patronat nad župnijo in so tako dosegli svoje interese. Verjetno se je izobraženi mož lotil skrbnega poučevanja tomajskih fantičev oz. je poskrbel, da so to nalogo opravljali kaplani. V tem času je pelo novo mašo preko 10 duhovnikov, rojenih v tomajski fari. Šola pa ima zanesljiv začetek prav v njegovem času. Leta 1700 je začela delovati redna župnijska šola, ki so jo vodili kaplani iz Bratovčine svetega rožnega venca.

Pavel Frančišek Klapše (1688-1772) izhaja iz Kostela ob Kolpi. V Tomaju je deloval od leta 1732 do 1772, to je 40 let. Klapše je najpodjetnejši tomajski župnik, ki je za vedno ostal nedosegljiv.

Gospod Pavel Frančišek Klapše je zgradil 4 cerkve: Skopo 1732-39, Kreplje 1740-41, Krajna vas 1768 in Repentabor, kjer je postavil tudi kaplanijo, vodnjak in popravil obzidje (1762). Tomajsko župno cerkev je popolnoma obnovil, odstranil je iz nje vse, kar je bilo lesenega, in postavil marmornate stebre, stranske oltarje in kamnit tlak. Obnovil in okrasil je cerkev v Utovljah, Kazljah, Koprivi in Dutovljah.

Poleg vsestranskega in uspešnega dela na cerkvenem področju je deloval kot narodni buditelj in pisal v slovenščini. Da bi pomagal duhovnikom, je sestavil knjižno delo Synopsis Catechetica, ki je izšlo v dveh različnih izdajah v Ljubljani, in sicer leta 1743 in 1757. Prva izdaja

obsega kratek povzetek krščanske nauka, navodilo za molitev rožnega venca, lavretanske litanije, nagovor na ženina in nevesto, himno ob spominu na posvetitev cerkve, pesem o veri, memoriale za dušnega pastirja (v verzih v latinščini) in življenjsko navodilo. Druga izdaja nima poročnega govora, himne, memoriala in navodila, ima pa nekaj drugih stvari, na primer pesem o maši. Synopsis Catechetica je bila cenzurirana na tržaški škofiji, pregledali so jo trije cerkveni dostojanstveniki, med njimi tudi škof Leopold Hanibal Petač iz gradu Svarzneog. To pomeni, da so vsi trije poznali slovenski jezik in bili večji slovenskega branja. Prva knjiga je bila potrjena 8. aprila 1743. Ocena je v latinščini. Pomen tega dela moramo ocenjevati z dejstvom, da takrat razen protestantskih del skoraj nismo imeli slovenskih knjig. Slovenski literarni zgodovinar France Kidrič navaja, da je leta 1750, to je sredi 18. stoletja, le 10 duhovnikov

Francišek Klapše, naslovna stran nabožne knjige
SYNOPSIS CATECHETICA (NUK, Ljubljana)

in dvoje laikov svoja dela objavljalo v slovenščini. Med njimi sta bila tudi 62-letni župnik v Tomaju P. F. Klapše in župnik v Štanjelu J. Cusani.

V času njegovega župnikovanja je dne 15. maja 1752 tomajsko župnišče gorelo. Iz hudobije ga je zažgala bivša farovška dekla, ki ji je župnik Klapše zaradi kraje odpovedal službo. Zgorel pa je le slamnati del, tisti del, ki je bil krit s skriljem, je ostal, tako so se ohranili župnijski arhiv, pergamenti od 1450 dalje, matrike pa od leta 1625. Devinski grofje, ki so imeli patronat nad Tomajem, so nesrečno deklo obsodili na smrt na grmadi, a ne ve se, ali je bila obsodba izvršena.

Leta 1762 je Marija Terezija ob zlati maši v znamenje spoštovanja poslala Klapšetu zlato kolajno in svečan mašni plašč. Slavni Klapše je svoje poslanstvo v Tomaju zelo tragično končal. Pred vrati župne cerkve ga je surov faran napadel zaradi vaškega plesa in ga s kamnom težko ranil v tilnik. V letih 1771-72 je ležal bolan in hiral. Počiva v grobnici v župni cerkvi pred glavnim oltarjem.

(se nadaljuje)

SYNOPSIS CATECHETICA

Tu je:

Sbrani Nauk karshanski, u' kratkih besedah sapopaden, taku dobru sa poduzhiti te nevedne u' karshanski Véri.

Koker tudi visha te prezhaftite Molitue S. Roshenkranza, si svojmi skriunustmi, inu Oduptkmi.

NUZNE BUQUIZE

V'fem zhaftitim, inu višoku u-rednim Gospudam Farmanam, inu Duhounim Pastierjam, te nyh pašij podloshne Karshanske Ouzhize poduzhiti.

V'kup sbrane

Skusi

Paula Francisca Clapsbeta, Farmana Tomaiske Fave Tersbaske Sbkoffie.

Labaci, Typis, Adami Frid. Rejchhardt, Incl. Prov. Carn. Typogr. 1743.

Hubla 1743

PRETRESI V SLOVENSKI CERKVI

Odstop obeh slovenskih metropolitov in nadškofov pretresa javno mnenje kakor noben drug dogodek v preteklosti slovenske Cerkve. Vznemirjeni so verniki, tradicionalni nasprotniki se škodoželjno sprašujejo, kako se bo Cerkev rešila zagate, reagiral je celo mednarodni tisk, ki se sicer komaj ozre za slovenskimi zadevami. Jasno je, da je mariborski finančni polom brez prave primerjave in je večini Slovencev popolnoma nerazumljiv in nerazložljiv. Ni pa nepričakovan, saj so se zadeve začele krhati že pred več kot desetimi leti in nobena slovenska cerkvena oblast ni znala pravočasno ukrepati, odrezati vozle in izgubiti, kar je bilo izgubljeno, in rešiti, kolikor se je pač še dalo. Predvsem je bilo treba priznati napake in obsoditi finančno špekulacijo, ki je bila osnova za afero, kot nesprejemljivo obliko finansiranja Cerkve in njenih dejavnosti. Dejansko pa smo bili priče poskusu zakrivanja dogajanja in odgovornosti, nove špekulacije naj bi polnile nastale luknje, vse skupaj pod okriljem cerkvene institucije in brez tako imenovane transparence. Cerkevni vrh je zavračal odgovornost in skušal ločiti brodolomne finančne

institucije od cerkvenih. Ne eno ne drugo ni uspelo in posledice so zdaj na dlani, odprte na oči vseslovenske javnosti, v pohujšanje vernikov in veselje nasprotnikov. Vse skupaj pa ima svoj izvor v prvem obdobju po demokratizaciji, ko je slovenska Cerkev vztrajno zahtevala vračanja nekdanj cerkvenih in med komunizmom nacionaliziranih gozdov. Cerkev je čutila svojo moč, bila je ponosna, pravzaprav preponosna, da je preživela totalitarizem in da je imela svojo vlogo pri demokratizaciji. Bila je prepričana, da je premagala svojega glavnega sovražnika. Vsaj en njen del je sanjal vrnitev v predvojno stanje, ko je Cerkev lahko igrala vodilno vlogo v družbi. Vsaj en njen del je bil deležen te zelo škodljive omame in je obenem pozabljal, da je glavni sovražnik duhovnega materializem, ki ima dostop tudi v Cerkev in lahko zastrupi njeno vodstvo.

Kar se je zgodilo slovenski Cerkvi, mora izzveneti kot streznitev od prejšnjega nezdravega stanja, ki je bilo prežeto z zatohlo tradicijo brez prave osnove v duhu. Naj bo to spodbuda za prepotrebno prenovu, ki je pogoj za proces rasti institucij in posameznega vernika.

NAŠI ZAMOLČANI AVSTRO-OGRSKI VOJAKI

V Umetnostnem in kulturnem centru Skerk v Trnovci v devinsko-nabrežinski občini so 9. avgusta odprli razstavo Prva svetovna vojna pri nas, Zamolčani.

V ospredju razstave, ki obsega več kot 250 eksponatov (slike, pisma, uniforme, orožje itd.), je 97. cesarsko-kraljevi pehotni polk. V štirih letih vojne je bilo v njem skupno okoli 35.000 fantov in mož iz Trsta, Gorice, s Krasa, iz Istre, Furlanije in Posočja, od tega kakih 45 % Slovencev, 25 % Hrvatov in 20 % Italijanov. Del polka se je boril na Krasu, velika večina vojakov pa se je do separatnega miru z Rusijo bojevala v Galiciji, kjer je polk utrpel ogromne izgube. Ujetniki in dezerterji, ki so preživeli taborišča v Sibiriji in drugod, rusko revolucijo ter naravne ujme, so se domov vrnili šele po letu 1920.

Italija, ki je po vojni osvojila njihove domače kraje, je zatrla spomin na preživele in padle vojake ter slavi izključno tistih 2.000 njihovih vrstnikov (všteti so tudi Tridentinci), ki so kot iredentisti prostovoljno stopili v italijanske bojne vrste. Naša skupnost pa se je tudi v svobodi le v redkih primerih primerno spomnila padlih prednikov.

Razstava in bogato ilustrirani dvojezični katalog po prizadevanjih odv. Jožeta Škerka in sodelavcev zapolnjujeta hudo praznino, kar naj pripomore k pravičnejšemu skorajšnjemu obhajanju 100-letnice začetka prve svetovne morije.

PROF. LOJZKA BRATUŽ ČASTNA OBČANKA

Goriška slavistka in kulturna delavka prof. Lojzka Bratuž bo po sklepu pristojnih občinskih oblasti septembra prejela naziv častne občanke Mestne občine Nova Gorica. V obrazložitvi sklepa je zapisano, da bo priznanje prejela zaradi svojega znanstvenega in strokovnega dela ter zaradi zaslug, ki si jih je pridobila pri vzpostavljanju in ohranjanju skupnega narodno-kulturnega prostora obeh Goric in Goriške.

Srečanja pod lipami v Gorici

Erika Jazbar, Janez Janša in Andrej Černic na »srečanju pod lipami« v Gorici 8. avgusta (foto: Aleš Brečelj).

Na dvorišču Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici je bilo za 4. junij napovedano Srečanje pod lipami s pesnikom Ivanom Tavčarjem iz Trsta. Gosta in njegov opus je predstavil glavni urednik Novega glasa in književnik Jurij Paljk. Zaradi dežja pa so pobudo izpeljali v dvorani.

Julija in avgusta pa so se res pod lipami (razen prvega, spet zaradi dežja) zvrstila štiri četrtkova srečanja z vidnimi osebnostmi iz Slovenije, ki jih je vodila časnikarka Erika Jazbar, zadnje skupno s časnkarjem Andrejem Černicem. Niz sta pripravila Kulturni center Lojze Bratuž, za katerega jih je vsakokrat uvedla predsednica Franka Žgavec, in Krožek za družbena vprašanja Anton Gregorčič.

Dne 11. julija je bil gost srečanja raziskovalni časnikar in avtor dokumentarcev Jože Možina, 25. julija raziskovalec udbovskih arhivov in naše bližnje preteklosti Igor Omerza, 1. avgusta zgodovinar ter strokovnjak za povojne poboje in prikrita grobišča Jože Dežman, 8. avgusta pa politik, bivši predsednik vlade in publicist Janez Janša.

Udeležba poslušalcev iz Gorice in njene okolice z obeh strani meje, a tudi s Tržaškega, je od večera do večera naraščala, tako da je bila za Janšo prav množična. Ob specifičnih temah vsakega srečanja se je razprava razvijala tudi v oceno stanja duha našega naroda. Uspeh večerov dokazuje, da so v poletnem času zaželeni tudi zahtevni in »resne« pobude, ne le zabava, in da je vrt Kulturnega centra Lojze Bratuž prav primerno prizorišče zanje.

GOLI OTOK – TITOV GULAG

Redni profesor za etnologijo Balkana in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze dr. Božidar Jezernik je svojim dosedanjim knjigam dodal novo študijo o povojnem koncentracijskem taborišču na Golem otoku in tamkajšnjih kaznjencih.

Knjiga Goli otok – Titov gulag je izšla pri založbi Modrijan. Predstavili so jo 15. maja. Že pred tem je izšla v poljščini. Poljski zgodovinar, esejist in publicist Adam Michnik je v predgovoru te knjige »o okrutnosti antistalinističnega stalinizma« med drugim zapisal: »Ta knjiga je najprimernejši komentar k najznamenitejšim dosežkom 'taboriščne literature': Solženicinu in Šalamovu, Borovskemu in Herlingu - Grudzińskemu. Vendar je prav tako portret komunizma v malem; komunizma stalinskih let, ki so še vedno tako slabo prisotna v kolektivni zavesti.«

MED DRUGIM IN TUJIM JEZIKOM

V okviru svojega obsežnega čezmejnega evropskega projekta je Ciljnočasno združenje Jezik-Lingua v sodelovanju s Slovenskim raziskovalnim inštitutom 14. junija predstavilo v Trstu knjigo Med drugim in tujim jezikom, Poučevanje in učenje slovenščine pri odraslih v obmejnem pasu Furlanije Julijske krajine. Uredila sta jo Devan Jagodic in Štefan Čok.

40. ROMANJE NA ŠVEDSKEM

Verni Slovenci na Švedskem, za katere skrbi dušni pastir Zvone Podvinski, so tudi letos za binkošti poromali k sv. Brigiti Švedski v Vadsteno. Romanje je vodil delegat slovenskih izseljenskih duhovnikov v Evropi msgr. Janez Pucelj. Pri maši je pel Kvartet Krt iz Stranj pri Kamniku, medtem ko je ansambel Javor igral na kasnejšem srečanju.

RAZSTAVA O PREKOMORCIH

V Muzeju novejšje zgodovine Slovenije v Ljubljani so 15. junija odprli novo občasnno razstavo Prekomorci. Na ogled bo leto dni, temelji pa na fotografijah, različnih eksponatih, pričevanjih poslednjih prekomorcev in zvočnih filmih. S sodelavci jo je pripravila Irena Uršič.

Za predstavitev je muzej o prekomorcih zapisal: »Po dolžnosti italijanski vojaki, prisilno v italijanskih posebnih bataljoni, pripadniki Jugoslovanskega kraljevega gardnega bataljona ter internirani in konfinirani Slovenci so bili iz Italije, Afrike, Bližnjega vzhoda, Sovjetske zveze, Velike Britanije večinoma 'preko morja' poslani v Jugoslavijo, kjer so v zadnjem letu in pol vojne močno okrepili partizansko gibanje. Za povojno komunistično oblast v Jugoslaviji so bili največ drugorazredni partizani.«

Rojan

Rojanska skupnost, čeprav maloštevilna, je bila vedno zelo živahna in delavna. Veliko zaslug za to ima njihov že pokojni kaplan gospod Stanko Zorko, ki je skoraj vso povojno dobo deloval v Rojanu. Po njegovi zaslugi so zgradili lep in prostoren Marijin dom z dvorano in drugimi društvenimi prostori; v katerih delujejo društvo Rojanski Marijin dom in Cerkevni pevski zbor. Občasno izdaja društvo župnijsko glasilo Med nami. Zadnja številka je izšla letos ob prazniku farnih zavetnikov svetih Mohorja in Fortunata. Iz nje povzemamo novice, da je njihov sedanji dušni pastir msgr. Franc Vončina junija praznoval 50-letnico mašništva.

Ob desetletnici smrti nepozabnega g. Stanka Zorka pa so pevsko sobo v Marijinem domu poimenovali po njem.

Poimenovanje pevske sobe v rojanskem Marijinem domu po g. Stanku Zorku. Desno, župnijsko glasilo posvečeno msgr. Francu Vončini.

**PEVSKA SOBA
MSGR
STANKO ZORKO**

MED NAMI

Glasilo rojanske župnije

LETO 2013

ŠT. 2

21. junij

MSGR. FRANC VONČINA
ZLATOMAŠNIK

10. GLEDALIŠKI FESTIVAL V MAVHINJAH

Otroška dramska skupina Tamara Petaros z igrico Lučke Susič Torta za mamo št. 5.

Od 22. junija do 7. julija je bil v Mavhinjah 10. Zamejski festival amaterskih dramskih skupin, ki ga prireja Športno kulturno društvo Cerovlje-Mavhinj in je tudi letos večer za večerom privabljal veliko občinstva.

Nagrajevanje je bilo 7. julija ločeno za otroško, mladinsko in odraslo kategorijo nastopajočih skupin.

UMRL JE DIREKTOR GORIŠKEGA MUZEJA ANDREJ MALNIČ

V bolnišnici v Sempetru pri Novi Gorici je 7. avgusta preminil direktor Goriškega muzeja v Kromberku Andrej Malnič. V najplodnejšem obdobju raziskovalnega in organizacijskega dela, ki je razgibalo goriški prostor, je 24. novembra lani zaradi možganske anevrizme padel v globoko nezavest in se od takrat ni prebudil.

Andrej Malnič, ki se je rodil 2. maja 1961, je živel prej v Novi Gorici, zadnja leta pa v Mirnu. Leta 1990 je v Ljubljani diplomiral iz etnologije in sociologije. Leta 1992 je dobil službo v Goriškem muzeju, od leta 2002 je bil njegov direktor. Najraje je raziskoval in javnosti predstavljal stare goriške običaje. Na Goriško je bil sploh izjemno navezan, pri čemer ni poznal državnih meja. Prijatelje in sodelavce je imel tudi v Gorici, Trstu in drugje, v Kromberku in drugih oddelkih Goriškega muzeja pa sta bili doma tudi zamejska problematika in ustvarjalnost, pa naj gre za predstavitev knjig, dokumentarne in umetnostne razstave ali druge pobude. V zamejstvu pa je tudi sam nastopal in objavljajal.

UMRL JE P. ALOJZIJKUKOVICA

V Buenos Airesu v Argentini je 31. julija po daljšem bolehanju preminil jezuit p. dr. Alojzij Kukovica. Rodil se je 22. junija 1926 v Devici Mariji v Polju pri Ljubljani. Ta kraj sta močno prizadeli revolucija in državljanska vojna. Kar sedem bratov se je z njim vred pridružil domobrancem. Eden je padel, trije so bili vrnjeni iz Vetrinja in pobiti. Kot begunec je stopil v slovensko begunsko semenišče v Pragli in se naposled z njim izselil v Argentino. V duhovnika je bil posvečen leta 1951, dve leti kasneje pa je dosegel še doktorat. Leta 1957 je stopil v Družbo Jezusovo in bil pet let v noviciatu in na študiju v Evropi.

Izjemno delaven je bil tako v argentinškem okolju, saj je bil profesor, predavatelj, urednik, a tudi dušni pastir med najrevnejšimi, kot v slovenski skupnosti. Med drugim je bil profesor v zavodu v Adroqueju, katehet na srednješolskem tečaju, vodja teološkega in filozofskega odseka Slovenske kulturne akcije, vodja duhovnih vaj in duhovnih obnov, strokovni in duhovni pisatelj, dušni pastir za Slovence prej v Castelarju, nato do konca v San Justu.

UMRL JE ČASNIKAR GORAZD VESEL

V Gorici je 7. avgusta po hudi boleznini preminil časnikar in javni delavec Gorazd Vesel. Rodil se je 15. marca 1926 v Lonjerju v Trstu, mladost pa je preživel v primorski emigrantski družini v Ljubljani. Kot učiteljskičnik se je povezal z Osvobodilno fronto in stopil v SKOJ. Dvakrat je bil izključen iz šole, maja 1944 so ga aretirali domobranci, Nemci pa so ga poslali v Dachau.

Po vojni je maturiral v Ljubljani in se 1946 vrnil na politično delo v Trst. Od leta 1949 pa je živel v Gorici. Od leta 1948 do upokojitve je delal kot časnikar na Primorskem dnevniku. V letih 1971–83 je bil njegov odgovorni urednik. Pisal pa je tudi v druge liste. Ves čas je bil družbeno aktiven, med drugim dolga leta v vodstvu Slovenske kulturno gospodarske zveze, ki ji je v obdobju 1966–70 predsedoval. Vodil je tudi odbor za izgradnjo Kulturnega doma v Gorici.

Ob tem je bil Gorazd Vesel navdušen in uspešen jadralca, član vodstva in tudi predsednik Jadralnega kluba Čupa v Sesljanu, a tudi smučar. Redno je sodeloval na časnikarskih smučarskih tekmah. Tako je sodeloval na 15 svetovnih časnikarskih prvenstvih in leta 1991 dosegel svetovni naslov v superveleslalomu v Vailu (ZDA).

FRANCI ŽNIDAR POTRJEN KOT PREDSEDNIK ZS

Krovna organizacija slovenske politične emigracije v Argentini Zedinjena Slovenija je imela 28. aprila v Slovenski hiši v Buenos Airesu svoj 66. redni občni zbor.

Najprej je salezijanec Dane Vrečar v cerkvi Marije Pomagaj daroval mašo za vse žive in rajne člane, po pozdravu predsednika Francija Žnidarja pa sta nato poročala tajnik Tone Mizerit in blagajničarka Tonči Vesel. Svoja poročila so nadalje prebrali kulturna referentka Alenka Jenko Godec, šolska referentka Alenka Prijatelj; ravnateljica Neda Vesel Dolenc za srednješolski tečaj in tiskovni referent Franci Markež. Na koncu je svoje poročilo podal še predsednik.

Po razpravi je v imenu nadzornega odbora predlagala razrešnico Katika Cukjati.

Sledile so volitve. Predlagana je bila samo lista odbora, ki so jo prisotni soglasno potrdili. Predsednik bo še za dve leti Franci Žnidar, tudi večina odbornikov je ostala na svojem mestu.

25. Romanje treh Slovenij

Kardinal Franc Rode sredi časnikarjev na Sv. Višarjah (levo). Desno: prof. Tomaž Simčič predava na Sv. Višarjah (foto: Aleš Breclj).

Na Sv. Višarjah je bilo v nedeljo, 4. avgusta, 25. Romanje treh Slovenij 2013. Najprej je za svetiščem predaval prof. Tomaž Simčič iz Trsta, ki je razmišljal o slovenstvu, krščanstvu in demokraciji včeraj, danes in jutri.

Somaševanje 14 duhovnikov je nato v cerkvi vodil kardinal msgr. Franc Rode, ki je v pridigi govoril o sedanjih krizi, o vlogi moralnih vrednot, ob spominu na dr. Lamberta Ehrlicha pa še o slovenstvu in državnosti.

Mašo in sklepni kulturni program na prostem je obogatilo petje mešanega pevskega zbora iz Sel na Koroškem pod vodstvom Romana Verdela. Zbrane so poleg predstavnikov prirediteljev – Rafaelove družbe in Zveze slovenskih izseljenskih duhovnikov – nagovorili evropski poslanec Lojze Peterle, predstavnica Nove Slovenije Mojca Kucler Dolinar in predstavnik Svetovnega slovenskega kongresa prof. Tomaž Pavšič.

8. KONFERENCA SLOVENSkih ZDRAVNIKOV

Svetovni slovenski kongres je 6. in 7. junija priredil v Ljubljani 8. strokovno konferenco slovenskih zdravnikov iz sveta in Slovenije. Udeležencev iz Slovenije, Argentine, ZDA, Avstrije in Italije je bilo več kot 150.

To je bila že 26. konferenca, ki jo je za različne stroke doslej priredil SSK, vedno s sodelovanjem matičnih, zamejskih in zdromskih predstavnikov.

Na tokratnem srečanju so govorili o nevrologiji, nefrologiji in urologiji. Posebno pozornost so posvetili še viziji znanosti in miru, temeljem bioetike, predstavitvi raziskovalnega dela slovenskih medicinskih strokovnjakov iz sveta in Slovenije ter slovenskemu zdravstvenemu sistemu v primežu gospodarske krize.

OBLETNICA SAMOSTOJNOSTI

Ob 22-letnici osamosvojitve Slovenije je Konferenca za Italijo pri Svetovnem slovenskem kongresu v sodelovanju s Krožkom Anton Gregorčič, Svetom slovenskih organizacij, Zvezo veteranov vojne za Slovenijo in Združenjem za vrednote slovenske osamosvojitve priredila že tradicionalno srečanje »pod lipo« v Števerjanu. Slavnostni govornik je bil letos podpredsednik deželnega sveta Furlanije Julijske krajine Igor Gabrovec. Pozdravili so gostitelja in predsednika Konference za Italijo Marjan Terpin ter še dva predstavnika Svetovnega slovenskega kongresa, prof. Tomaž Pavšič in predsednik dr. Boris Pleskovič. Zapel je domači mešani pevski zbor Frančišek B. Sedej pod vodstvom Aleksandre Pertot.

POLETNA SREČANJA ZA

SLOVENCE V ZAMEJSTVU IN PO SVETU

Letošnje XIII. Vseslovensko srečanje v priredbi Komisije Državnega zbora za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu je bilo 4. julija v Ljubljani in je nosilo naslov Odslikave slovenstva. Med uvodnimi govorniki je bila kulturna delavka iz Rezije Luigia Negro, med referenti pa je bilo več Slovencev iz Italije. Prireditev na različnih prizoriščih v Ljubljani Dobrodoški doma je bila 5. julija.

Izseljensko društvo Slovenija v svestu pa je XX. Tabor za Slovence po svetu 7. julija ponovno priredilo v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani. Okrogla miza je bila posvečena žgoči temi: Zakaj ostati v Sloveniji? Mladi med Slovenijo in tujino.

ZATON SLOVENSKE TISKARNE

V našem listu nismo pisali o koncu tiskarne, pri kateri smo do začetka tega letnika tiskali našo revijo in tudi lep del knjig naše založbe. Zlasti naši bralci v matici in po svetu verjetno ne poznajo te žalostne zgodbe, ki je obubožala slovensko podjetništvo in sploh javno prisotnost na Tržaškem. Vsi pa so opazili, da se ta letnik kvaliteto tiska v tiskarni Soča v Novi Gorici, kar je eden izmed sadov evropske integracije na našem območju.

Nekdanja ugledna slovenska tiskarna Graphart je ob izjemni tehnološki okrepitvi in selitvi pred leti doživela hude finančne težave, zaradi česar je zašla v stečaj. Spričo njenega pomena in ocene, da bi bil posel dobičkosen, je Jadranske finančna družba iz Trsta prek svoje družbe Edigraf februarja 2011 ustanovila družbo Graphart Printing, ta pa se je dogovorila s stečajnim upraviteljem, da za dve leti vzame v najem stroje in dejavnosti tiskarne Graphart. Z večino osebja je tudi sklenila nove delovne pogodbe. Poskus, da bi se tiskarna ohranila pri življenju, pa ni uspel, je po daljšem obdobju vsem razvidne krize 9. februarja letos sporočil predsednik uprave Jadranske finančne družbe. Tako je podjetje vrnila stečajnemu upravitelju in napovedala likvidacijo svoje družbe Graphart Printing.

PREDSEDNIK NSKS**ZDRAVKO INZKO POTRJEN**

Poletne neposredne poštne volitve za izbiro predsednika Narodnega sveta koroških Slovencev in članov Zbora narodnih predstavnikov so s prepričljivo 75-odstotno večino potrdile dosedanjšega predsednika, diplomata dr. Zdravka Inzka, s svojim izidom pa je lahko zadovoljna tudi protikandidatka, nekdanja tajnica NSKS dr. Angelika Mlinar. V Zbor narodnih predstavnikov je bilo tokrat izvoljenih precej več žensk in mladih.

Udeležba na teh prostovoljnih volitvah, ki jih razpisuje ena izmed dveh koroških krovnih organizacij, pa pada. Leta 1995 se jih je udeležilo kakih 4.300 angažiranih pripadnikov slovenske narodne skupnosti v Avstriji, leta 2000 več kot 3.500, leta 2005 okoli 3.300, tokrat pa 2.620. Kljub temu ima dr. Inzko nedvomno krepko demokratično legitimacijo, ko se mora potegovati za pravice svoje skupnosti.

ŠTEVILO SLOVENCEV**NA MADŽARSKEM LETA 2011**

Spomladi so na Madžarskem objavili podatke o popisu prebivalstva oktobra 2011. Takrat je na Madžarskem živelo 9.937.628 ljudi, to je 261.000 manj kot v času popisa leta 2001. Na neobvezna vprašanja o narodnosti in maternem jeziku je odgovorilo le 85 % popisanih oseb, 10 let prej pa kar 94 %. Na podlagi teh podatkov je med prebivalci Madžarske približno 6,5 % pripadnikov 13 priznanih manjšin. Slovenska je zdaj najmanjša.

Leta 2001 se je za slovensko narodnost izreklo 3.040 prebivalcev Madžarske, leta 2011 pa 2.820, torej 220 manj. Slovenščino kot materinščino pa je označilo 72 % tistih, ki so se opredelili kot Slovenci. V primerjavi z drugimi manjšinami na Madžarskem je to dokaj visok odstotek.

V samem Porabju se je leta 2001 prijavilo 1.534 Slovencev, v letu 2011 pa 1.609. Število Slovencev se je po podatkih popisa povečalo tudi v Sombotelu, upadlo pa je v drugih madžarskih mestih, tudi v Budimpešti.

43. FESTIVAL NARODNO-ZABAVNE**GLASBE V ŠTEVERJANU**

Od 5. do 7. julija je bil v Števerjanu zelo dobro obiskani 43. Festival narodno-zabavne glasbe Števerjan 2013, ki ga prireja domače Slovensko katoliško prosvetno društvo Frančišek Borgia Sedej. Prva dva večera je nastopilo 21 ansamblov, od tega dva tržaška, v finalni nedeljski del pa je komisija pripustila 15 skupin. Zmagovalci festivala so bili Poskočni muzikanti iz Slovenske Bistrice, podeljenih pa je bilo še več specifičnih nagrad.

11. KOROŠKI KULTURNI DNEVI

Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva, ki ima sedež v Ljubljani, predseduje mu Lovro Sodja in občasno izdaja svoj bilten Srečno, sosedi – Servus, Nachbar!, je v dneih od 25. marca do 6. aprila priredilo v Ljubljani 11. Koroške kulturne dneve.

To ime je sicer nekoč veljalo za pobudo, ki sta jo v Celovcu od leta 1969 dalje prirejali Slovenska prosvetna zveza in Krščanska kulturna zveza, a je potem zamrla.

Letos so bili na sporedu razstava, koncert, lutkovna predstava, predavanje in predstavitev novih publikacij.

KAREL VLADIMIR TRUHLAR -**PESNIK, DUHOVNIK IN TEOLOG**

Župnijski zavod Dravlje je v sozaložništvu s Teološko fakulteto v Ljubljani izdal zbornik strokovnih prispevkov osmih slovenskih in enega tujega avtorja Karel Vladimir Truhlar - Pesnik, duhovnik in teolog. Uredil ga je dr. Ivan Platovnjak.

Jezuit Vladimir Truhlar se je rodil 3. septembra 1912 v Gorici. Ob stoletnici njegovega rojstva se je nekoliko obudilo zanimanje za njegovo plodno teološko delo na papeški univerzi Gregoriana v Rimu, kjer je bil leta 1958 med ustanovitelji Inštituta za duhovnost, za njegovo poezijo in eseje, a tudi za njegovo življenjsko pot, ki ga je trikrat povedla v begunstvo: najprej iz Gorice leta 1915 v notranjost Slovenije, leta 1945 iz Ljubljane na Koroško in v Italijo, leta 1976, dve leti po povratku v domovino, pa zaradi novih razočaranj spet v Italijo, kjer je 4. januarja 1977 umrl na Južnem Tirolskem.

ZLATOMAŠNIK MSGR. FRANC VONČINA

Med letošnjimi duhovniškimi jubileanti je tudi zlatomašnik msgr. Franc Vončina, ki skrbi za slovenske vernike v Rojanu in Barkovljah, prej pa je bil v več krajih kaplan, župnik in naposled vrsto let škofov vikar za Slovence v tržaški škofiji. Zlato mašo je daroval 30. junija v Rojanu, kjer je ne samo v službi, temveč je tam tudi odraščal. Popoldne pa je bilo srečanje še v rojanskem Marijinem domu.

Zlatomašnik Vončina je skupno s sedanjim škofovim vikarjem Antonom Bedenčičem in z Milanom Nemacsom, ki sta praznovala 40-letnico duhovništva, ter z letošnjim novomašnikom Klemenom Zalarjem in drugimi duhovniki somaševal tudi na letnem Ciril-Metodovem slavju v Marijinem svetišču na Vejni 14. julija.

UMRL JE EDI KANZIAN

V tržaški bolnišnici je 3. julija po dolgi bolezni preminil kulturni delavec in publicist Edoardo (Edi) Kanzian. Rodil se je 13. avgusta 1939 v Trstu. Po rodu je bil iz Škednja. Dolga leta je prirejal razprave in druge kulturne ter družbene pobude, zadnja leta kot predsednik društva Il pane e le rose. Načrtno je gojil sodelovanje s Slovenci in obravnaval tudi z nami povezana vprašanja.

ZCPZ v LENDAVI

Letošnji poletni seminar Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je bil od 4. do 10. avgusta v Lendavi. Na predvečer razhoda je imel priložnostni mešani zbor pod vodstvom Tomaža Tozona 9. avgusta sakralni koncert v župnijski cerkvi sv. Katarine, posvetni koncert pa nato v hotelu v Termah Lendava, kjer je za uvod zapela Mladinska pevska skupina Vesela pomlad z Opčin pod vodstvom Andreje Štucin. Za konec pa je zapel še moški zbor pod vodstvom Tomaža Tozona. Udeležence je nagovoril lendavski podžupan Stanislav Gjerkeš.

Že 8. avgusta je bil v cerkvi sklepni nastop petih udeležencev orglarskega tečaja, ki ga je vodil Gregor Klančič. Udeleženci seminarja so pod vodstvom Mirka Ferlana tudi vadili pesmi za tradicionalni božični koncert ZCPZ, s katerim bodo sklenili letošnje obhajanje 50-letnice delovanja. Seminar je seveda obsegal tudi spoznavanje Prekmurja in družabnost.

Mladinska pevska skupina Vesela Pomlad in moški zbor. Zgoraj: seminaristi ZCPZ v Lendavi.

UMRL JE ZGODOVINAR JANEZ CVIRN

V Ljubljani je 7. avgusta preminil rečni profesor na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani dr. Janez Cvirn. Rodil se je 22. aprila 1960 v Celju, kjer se je po diplomi tudi zaposlil kot arhivist v Zgodovinskem arhivu, nato kot kustos v Pokrajinskem muzeju. Po doktoratu leta 1991 je začel predavati na univerzi v Ljubljani. Raziskoval je predvsem slovensko zgodovino 19. stoletja, odnose med Slovenci in Nemci na Štajerskem, vsakodnevno življenje v tistem obdobju. To je prišlo posebej do izraza v reviji Zgodovina za vse, ki jo je ustanovil in prve čase urejal. Izdal je vrsto monografij in bil med drugim urednik Celjskega zbornika in Kronike ter glavni urednik Slovenske kronike XIX. stoletja.

100-LETNICA ŽUPNIJE SV. KRIŽA V ZDA

V Fairfieldu v ameriški zvezni državi Connecticut so 9. junija z bogoslužjem, družabnim srečanjem in priložnostno publikacijo praznovali 100-letnico ustanovitve župnije sv. Križa. Somaševanje je vodil župnik Alfred Pečarič, iz Ljubljane pa je prišel med rojake prof. Bogdan Kolar.

Slovensko župnijo je 13. junija 1913 v pristaniškem mestu Bridgeport (ob atlantski obali severno od New Yorka) ustanovil škof iz Hartforda John Nilan. Za župnika je imenoval Mihaela Goloba, ki je že za božič prejšnjega leta začel zbirati slovenske rojake. Izselsjenci so začeli zidati cerkev sv. Križa, župnišče in druge prostore, ki so bili dovršeni novembra 1915. Golob je župnijo vodil do svoje smrti leta 1950. Sledil mu je dr. Andrej Farkaš, ki je župnijo vodil do smrti leta 1967. V povojnih letih so jo poživili politični begunci, leta 1965 pa je občina z novim regulacijskim načrtom sklenila, da poruši celotno mestno četrt, kjer je stala cerkev sv. Križa. Vsi ugovori so bili zamen. Novi župnik Alojzij Hribšek (1967–92) pa je z odškodnino in s pomočjo zavzetih župljanov postavil novo cerkev in pastoralno središče v bližnjem Fairfieldu. Cerkev je bila posvečena 26. novembra 1972.

Župnija se je odprla tudi neslovenskim vernikom. Po Hribškovi upokojitvi jo je oskrbovalo več upraviteljev, med temi slovenska duhovnika Milan Dimič (do 2003) in sedanji župnik Alfred Pečarič (od 2009). Danes je vanjo vpisanih kakih 230 župljanov tudi 3. in 4. generacije priseljencev.

Levo: predstavitev knjige *Med mero in misterijem*; od leve proti desni: Nadia Roncelli, Miran Košuta, avtorica Jadranka Cergol in David Bandelj. Desno: prof. Dragica Čeč in Pavle Merku.

V DSI so uspešno zaključili sezono

Dolga sezona Društva slovenskih izobražencev s kulturnimi srečanji in družabnostjo v Peterlinovi dvorani se je končala 2. julija, ko so predstavili knjigo Igorja Omerze *JBTZ*, čas poprej in dnevi pozneje. Knjiga je izšla ob 25-letnici procesa proti Janezu Janši, Ivanu Borštnerju, Davidu Tasiču in Franciju Zavrlu. Z avtorjem se je pogovarjal Ivo Jevnikar. Prvi ponedeljek v juniju pa so večer skupaj pripravili DSI, Mladika in Slavistično društvo Trst-Gorico-Videm. Ne večeru so predstavili knjigo Jadranke Cergol »Med mero in misterijem. Antični svet v delih Alojza Rebule«. Pri predstavitvi so sodelovali prof. Miran Košuta, David Bandelj in avtorica. Naslednji večer, 10. junija, so v društvu podelili četrto nagrado Nadja Maganja šolnici Angelci Klanšek iz Argentine. O tem večeru smo obširno poročali v prejšnji številki. V ponedeljek, 18. junija, pa so v Peterlinovi dvorani gostili akademika prof. Pavleta Merkuja in predstavili njegovo zgodovinsko knjigo »Nomi di persone e luoghi nei registri medioevali del Capitolo di San Giusto in Trieste«. O knjigi je govorila prof. Dragica Čeč z Univerze na Primorskem. Zadnji večer v juniju so se člani in prijatelji društva preselili v dvorano Tržaškega pomorskega kluba Sirena v Barkovljah, kjer so predstavili zadnji roman tržaške pisateljice Vilme Purič z naslovom »Brez zime«, ki je pred kratkim izšel pri tržaški Mladiki. Pisateljico in njeno delo sta predstavili prof. Marija Cenda in Majda Artač. Odlomek iz romana je prebral član RO Marijan Kravos, za glasbeni okvir prireditvi pa sta poskrbeli flavtistki Valentina Jogan in Nausikaa Concina iz razreda prof. Erike Slama pri tržaški Glasbeni matici. Prijeten in lepo obiskan večer so zaključili z družabnostjo in s klepetom.

Predstavitev romana *Brez zime* v Barkovljah; od leve Marija Cenda, avtorica Vilma Purič, Majda Artač Sturman in Marijan Kravos. Desno: Ivo Jevnikar in Igor Omerza.

RAST XLII na obisku

Za 18 mladih slovenskih fantov in 13 deklet iz Argentine se je 27. junija začela enomesečna velika pustolovščina. V spremstvu treh zastopnikov Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka iz Buenos Airesa, šolnikov in predstavnikov staršev, Mirjam Oblak, Eme Urbančič Marušič in Poldeta Malalana, so se v Buenos Airesu vkrcali na letalo in po prestopu v Rimu dospeli v Ronke.

Pred začetkom dvotedenskega tečaja slovenščine v Ljubljani in pred nadaljnji obiski, srečanji, ogledi in bivanjem pri sorodnikih so si privoščili dva »zamejska dneva« v priredbi Knjižnice Dušana Černeteta iz Trsta.

Pod vodstvom Aleša Breclja, Gregorja Batagelja in Iva Jevnikarja so si 28. junija ogledali Oglej in Gradež, naslednji dan pa Repentabor, Trst, Miramar in Devin. Vmes je bilo srečanje na kmetiji Pipan v Mavhinjah. Tam je bila možnost za srečanje z nekaterimi mlajšimi in starejšimi predstavniki naše skupnosti ter medijev. Goste so pozdravili predsednik KDČ Ivo Jevnikar, devinsko-nabrežinska odbornica za kulturo Marija Breclj, predstavnica Mladih za prihodnost Giulia Leghissa in predsednik Slovenske prosvete ter odgovorni urednik Mladike Marij Maver. Zvečer je bilo na vrsti še srečanje s skupino mladih v Vipavi.

Gostje iz Argentine so se 7. julija vrnili na Goriško. Po mestu sta jih vodila Erika Jazbar in Aleš Breclj, v Kulturnem centru Lojze Bratuž pa jim je spregovorila predsednica Franka Žgavec. Zvečer so se udeležili festivala narodnozabavne glasbe v Števerjanu in pred razglasitvijo zmagovalcev tudi nastopili s slovenskimi in argentinskimi ljudskimi plesi in pesmijo. Občinstvo so ganili s svojo ljubeznijo do slovenstva.

Skupino RAST XLII ali 42. Roj abiturientov srednješolskega tečaja so sestavljali maturanti prostovoljnega petletnega sobotnega tečaja, na katerem ob svojem rednem študiju na argentinskih gimnazijah

poglobljajo slovenščino, slovenski zemljepis, zgodovino, slovstvo, etnografijo, a tudi verouk, glasbo, petje in druge predmete. Enomesečno bivanje v Sloveniji je krona šolanja za vsako generacijo petošolcev, ki vsakokrat pred odhodom objavi tudi bogat almanah s slikami in sestavki vseh udeležencev. Letošnji nosi naslov Mladike slovenske lipe smo, ki je zacvetela na argentinskih tleh.

Skupina Rast na obisku v Centru Bratuž v Gorici.

Nastop Rasti na festivalu v Števerjanu.

Za smeh in dobro voljo

»Gospod doktor, ali ne verjamete, da se mrličji vračajo?«

»Na noben način. Ko bi to verjel, ne bi nikdar postal zdravnik.«

»Kam Črnogorka skriva denar pred možem?«

»Pod lopato.«

»In kam Bosanka?«

»V knjigo.«

»Kam pa Slovenka?«

»Položi ga na mizo in mu reče, naj si ga vzame, če si upa.«

»Ali imate kakšno priporočilo s prejšnjega delovnega mesta?«

»Seveda. Leta in leta so mi tam vsi govorili, naj si najdem drugo delovno mesto. In zdaj sem pri vas!«

Nekdo se je želel pošaliti z znanim fizikom in ga je vprašal:

»Ali mi lahko pojasnite razliko med časom in večnostjo?«

»Tudi če bi si vzel čas za to, bi vi potrebovali celo večnost, da bi razumeli, kar bi vam povedal!«

Gospodarica je naročila novi hišni pomočnici:

»Danes zvečer bomo dobili goste. Ko boste pripravljali telečjo glavo, dajte limono v gobec in peteršilj v ušesa!«

»Joj kako bom pa izgledala?« se je prestrašila hišna pomočnica.

Koncert na prostem. Tisoči obiskovalcev. K znanemu pevcu pristopi možakar in reče:

»Končno mi je uspelo vas srečati. Že mesec dni vam sledim na vaših koncertih po državi. Zdi se mi, da so vaši koncerti slabo obiskani!«

»Nasprotno, zelo dobro so obiskani!«

»Ampak vaša CD-plošča pa ni preveč uspela, kajne?«

»Kako da ne? Prodal sem jih že preko 200.000! Ampak zakaj pravzaprav kot moj fan zastavljate tako neumna vprašanja?«

»Fan? Jaz sem davčni inšpektor, ne pa vaš občudovalec!«

Turist na počitnicah v Grčiji je v manjši vasi obiskal frizerja, da ga obrije. Frizer je pljunil v skodelico in pričel mešati peno.

»Ali vedno tako naredite peno?« se je čudil turist.

»Ne, samo pri tujcih. Domačinom kar pljunem v obraz!«

»Grozno!« reče pisatelj prijatelju. »Moj petletni sin mi je raztrgal roman, ki sem ga pisal dve leti!«

»Kaj? Že zna brati?«

Ste poravnali naročnino?

Celoletna naročnina za Italijo 30,00 €.

Letalska pošta: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Poštni račun: 11131331; uprava Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu (pon.-pet. med 9. in 17. uro).

Bančni račun: Zadruga kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 0899 2802 2010 1000 0016 916 ; SWIFT: CCTSIT2TXXX).

LISTNICA UREDNIŠTVA

Tudi ta številka je poletna, počitniška, zato se bralkam in bralcem opravičujemo, ker je tokrat zaradi preobilice neodložljivega gradiva izpadlo 14. nadaljevanje potopisa Irene Žerjal Peta Avenija in smrtne zagate. Z objavo bomo nadaljevali v prihodnji številki.

NOVE KNJIGE MLADIKE

v tisku

Irena Žerjal

SUMLJITVE
IN
ABSTRAKTNE
POEZIJE

Alžb. Rebava

Pred poslednjim dnevom

A Ω